

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1897. Andra Kammaren. N:o 39.

Fredagen den 7 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 30 nästlidne april förda protokoll.

§ 2.

Jemlikt förut fattadt beslut anställes val af tjugufyra valmän och sex suppleanter för utseende af Riksdagens justitieombudsmans efterträdare och blefvo dervid utsedde:

till valmän:

herr	<i>J. Andersson</i>	i Lysvik	med 143 röster,
»	<i>M. Andersson</i>	i Löfhult	» 143 »
»	<i>M. Arhusiander</i>		» 143 »
»	<i>G. F. Berndes</i>		» 143 »
»	<i>O. A. Brodin</i>		» 143 »
»	<i>R. Darin</i>		» 143 »
»	<i>J. Eliasson</i>		» 143 »
»	<i>A. Hallqvist</i>		» 143 »
»	<i>O. M. Höglund</i>		» 143 »
»	<i>C. E. Johansson</i>	i Berga	» 143 »
»	<i>J. M. Johansson</i>	i Mellbyn	» 143 »
»	<i>S. J. Kardell</i>		» 143 »
»	<i>G. Liljenroth</i>		» 143 »
»	<i>A. V. Ljungman</i>		» 143 »
»	<i>P. O. Lundell</i>		» 143 »
»	<i>S. Nordström</i>		» 143 »
»	<i>A. Olsson</i>	i Tyllered	» 143 »
»	<i>A. G. Olsson</i>	i Frösvi	» 143 »

herr *P. G. Petersson* i Brystorp med 143 röster

» *N. Svensson* i Olseröd » 143 »

» *A. Wiklund* » 143 »

» *N. Wallmark* » 142 »

» *I. Månsson* » 141 »

och » *A. G. Andersson* i Himmelsby » 140 »

Närmast i röstetal kommo herr *Ollas A. Ericsson* m. fl. med hvardera två röster.

till *suppleanter*:

herr *A. Petersson* i Påboda med 73 röster

» *C. H. Björck* » 73 »

» *J. D. Laurell* » 73 »

» *J. Nilsson* i Skrafvelsjö » 73 »

» *J. E. Olsson* i Skiftinge » 72 »

och » *E. V. Sahlin* » 70 »

Ordningen mellan de ledamöter, hvilka till suppleantplatser erhållit lika antal röster, bestämdes, sådan den finnes här ofvan angifven, genom lottning.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästförestående § omförmälda val.

§ 4.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

statsutskottets utlåtande n:o 73, och

lagutskottets memorial n:o 60.

§ 5.

Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.

Till kammarens afgörande förelåg till en början statsutskottets utlåtande n:o 58, angående väckta förslag om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.

I statsverkspropositionen hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att i 1898 års riksstat till arbetareförsäkringsfonden afsätta 1,400,000 kronor.

Härjemte hade herr *A. Hedin* m. fl. i en inom Andra Kammaren afgifven motion (n:o 29) föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, att år 1898 skall till arbetareförsäkringsfonden, utöfver den af Kongl. Maj:t föreslagna summa, afsättas ett belopp af 8,400,000.

Utskottet hemställde:

att Riksdagen, med afslag å herr *A. Hedins* m. fl. omförmälda motion, men med bifall till Kongl. Maj:ts förslag, måtte besluta, att i

riksstaten för år 1898 skall till arbetareförsäkringsfonden afsättas ett belopp af 1,400,000.

Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.

(Forts.)

Efter uppläsandet af denna utskottets hemställan anförde:

Herr A. Hedin: Under den nya Riksdagens fjärde år, år 1870, yttrade en namnkunnig svensk rättslärare i en utländsk tidskrift, att de betydande förändringar, Sveriges lagstiftning undergått under de senare åren, voro ett verk af fyrståndrepresentationen, hvilkens brister man så länge sökt framhålla, hvaremot från det nya representationsskickets början nästan intet af viktigt åstadkommit på lagstiftningens område. »Den nya representationen», säger han, »framgånngen ur allmän omröstning» — jag förmodar att här föreligger ett översättningsfel och att författaren skrivit samfärd omröstning — »har i Sverige såsom i många andra länder, förlorat sig i tvister om jernvägar och finanser, medan de stora legislativa frågorna rönt blott svaga sympatier och en synnerligen begränsad uppmärksamhet. Det hopp man hyst att finna den nya nationalrepresentationen mera egnad och mera verksam att väcka och till ett godt slut föra nyttiga reformer har således svikits i många hänseenden».

Den, som så talade, hade måhända glömt en icke oväsentlig omständighet, nemligen Första Kammarens stora andel i Riksdagens ansvar för detta resultat och en på den tiden än mera väsentlig omständighet, nemligen regeringens andel i den öfverklagade resultatlösheten. I allt fall — om vi förflytta oss ett par decennier fram i tiden från 1870-talet och se till, huru samtidens största spörsmål behandlas eller rättare misshandlas här i Sverige, skall ingen opartiskt dömande kunna förneka, att ansvaret för denna misshandel till en alldeles öfvervägande grad drabbar *regeringen* och ingen annan.

Såsom riksdagsärendet daterar sig arbetareförsäkringsfrågan från år 1884. Nu efter tretton år är resultatet deraf lika med noll, under det man rundt omkring oss i större och mindre länder tager det ena steget efter det andra. Om vi blott kasta en blick på våra grannländer, så kommer der först i raden Island med en lag af 1890 om hjälpkassor för äldre behöfvande utanför fattigväsendet; derefter Danmark år 1891 med en likartad lag om ålderdomsunderstöd för värdiga behöfvande utanför fattigväsendet, och 1892 med den märklige sjukkasselagen, som tillförsäkrar sjukkassorna ett årligt understöd af en half million kronor, och just i detta ögonblick är den danska riksdagen sysselsatt med behandling af olycksfallsförsäkringsfrågan. Derefter följer den norska olycksfallsförsäkringslagen af år 1894. Och Finland, der det konstitutionella statsskicket väcktes till lif för blott några och trettio år sedan — den första landtdagen efter mötet i Borgå år 1809 egde rum samma år, då för Sveriges rikes Ständer framlades förslag till ny riksdagsordning — Finland, hvars fyrdelade representation sammanträder blott hvar tredje år, har hunnit före Sverige. Med ingången af nästa år träder i kraft

Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.

(Forts.)

den finska lagen af den 5 december 1895 om arbetsgifvares ansvar för kroppsskada, som drabbar arbetare i arbetet.

Således våra fränder och vänner i de tre små länder, som äro våra närmaste grannar, de arbeta sig fram på detta stora och svårbrutna område under den uppmuntrande känslan, att hvarje steg framåt minskar vidden af det stora fältet och gör det mera öfverskådligt.

Den under en förvånande kort tid genomförda arbetareförsäkringen i Tyskland är i sanning ett jätteverk, till hvilket man i andra tidens och andra länders lagstiftning fåfängt forskar efter något annat motstykke i omfattning och vansklighet än den stora revolutionens ombildning af Fankrikes stats-, civil- och kriminalrätt för 100 år sedan. Den tyska arbetareförsäkringslagstiftningen började med sjukkasselagen af år 1883. Derefter kommo i rask följd under åren 1884—1887 fem lagar om olycksfallsförsäkring och om sjukförsäkring samt om sjukförsäkrings och olycksfallsförsäkrings utvidgning till allt flere områden; och slutligen år 1889, på sjunde året efter den första stora lagen af 1883, invaliditets- och ålderdomsförsäkringslagen. Det skall måhända tillåtas mig att med några få siffror angifva resultatet af den tyska arbetareförsäkringen. Sjukkasselagen af år 1883 trädde fullständigt i kraft i slutet af år 1884. Från år 1885 till år 1894 har nu antalet af de sjukförsäkrade vuxit från 3,700,000 till 7,200,000. Utgifterna för de försäkrades sjukvård har på dessa tio år utgjort 757 millioner mark. Den första af de fem olycksfallsförsäkringslagarne trädde i kraft den 1 oktober 1885. Antalet försäkrade uppgick vid slutet af 1894 till 18,191,000 personer och beloppet af utbetalda skadestånd under åren 1886—1894 till 193 millioner mark. Ålderdoms- och invaliditetsförsäkringslagen af 1889 trädde i kraft först med år 1891, och likväl uppgingo de år 1894 fastställda invaliditetsräntorna till 47,600 stycken och ålderdomsräntorna till 34,100; och för de fyra åren hade räntor af båda slagen faststälts åt tillsammans 343,244 personer, representerande en utgift af 99 millioner mark. Detta är resultatet af en försäkring, som trädde i kraft först år 1891. Jag har nämnt stora summor utaf utbetalda eller såsom räntor utfästa medel. Hvilka summor af afhjelpat lidande och nöd representera icke dessa belopp? Om man till exempel kommer ihåg att, om man afräknar de olycksfall, som afslutats inom tretton veckor från olyckshändelsen — således de återstående olycksfallen, för hvilka räntor blifvit beviljade, utgjorde 361,300, deraf 45,600 med dödlig utgång; hvilken summa representerar icke dessa siffror af afhjelpat lidande, lindrad nöd och aftorkade tårar!

Under tiden ha vi i Sverige gjort — ingenting. I trontalet vid öppnandet af detta års riksdag proklamerades ytterligare uppskof. Man vill tydligen icke veta af något ingrepp i militarismens anspråk att få odelade behålla tullöfverflödets millioner. Deras användande för sådant ändamål står dock i den allra afgjordaste strid med ordalydelsen och med åtminstone det synliga syftet i Hans Maj:t Konungens ryktbara diktamen den 12 oktober 1888. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har vid remissen af statsverkspropositionen den

25 sistlidne januari ansett sig böra prestera en något utförligare motivering för den uppskofspolitik, som proklamerats i trontalet. Men den eftermotivering, som herr civilministern anförde till denna kammares protokoll, har det högst väsentliga felet att vara helt och hållet gripen ur luften, att hvila på den fullständigaste obekantskap med, det fullständigaste missförstånd af arbetareförsäkringsfrågans nuvarande verkliga läge i Tyskland.

Chefen för civildepartementet anförde nemligen här, bland annat, hurusom han ville »fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att den tyska ålderdoms- och invaliditetsförsäkringslagstiftningen, som ju låg till grund för det sista förslaget, just nu är underkastad åtskilliga omarbetningar». — Ja, det är sant! Men herr civilministern har missförstått hvad dessa omarbetningar betyda. — Han säger vidare: »Chefen för den tyska riksförsäkringsanstalten har inkommit med ett förslag till högst väsentliga principiella ändringar i denna lagstiftning, gående bland annat derpå ut, att olycksfalls- och ålderdomsförsäkringen åter skulle förenas» — »åter»! ordet har ju ingen betydelse här — »och derjemte innebärande en del andra temligen genomgripande förändringar, om hvilkas befogenhet han för sin del blifvit öfvertygad under de fem à sex år, som förflutit sedan den nya lagstiftningen trädte i verksamhet. Dessa hans ändringsförslag utgöra för närvarande föremål för pröfning af en stor kommission, och denna har hunnit så långt, att den uppgjort ett förslag, som ligger under behandling i det tyska Bundesrath. Äfven i kommissionens förslag — om än det ej är så genomgripande som det utaf riksförsäkringsanstaltens chef afgifna — förekomma ganska väsentliga principiella ändringar i nu gällande lagstiftning» (hvarå exempel anföras.) »När man vet detta och vidare har sig bekant, att i Österrike, Norge och Nederländerna frågan om ålderdomsförsäkring för närvarande är föremål för utredning, så tror jag, att man med fog kan säga, att det kan vara skäl i att vänta något och se resultaten häraf, innan man ånyo framlägger ett förslag.»

Det förhåller sig nu icke på det sätt, som herr civilministern har sagt. Jag vill naturligtvis icke insinuera, att han skulle hafva sagt det för att missleda Andra Kammaren, utan han har sagt det, därför att han sjelf varit missledd af någon otillförlitlig rådgifvare.

Nej, förhållandet är i sjelfva verket ett helt annat. Under det att man i Tyskland var sysselsatt med att arbeta på de 8 arbetareförsäkringslagarne, som jag först nämnde — de lagar, som utfärdades från 1883 till 1889 — insåg man mycket väl, att, huru länge man än dröjde med lösningen af en sådan fråga som denna, huru mycket man än teoretiskt spekulerade, det vore fullkomligt otänkbart att man skulle lyckas att med ens, i ett hugg genomföra en lagstiftning, som vore sådan, att tillämpningen icke sedermera skulle efter hand i densamma blotta mer eller mindre betydande felaktigheter och brister. Det erkände man att man visste, och man uttalade oförbehållsamt, att meningen vore, att *om* och *i den mån* erfarenheten dertill gäfv

Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.
(Forts.)

görande skälen mot hvarje vidare försök till sammanslagning af de särskilda försäkringsgrenarne.

*Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.
(Forts.)*

Jag skall därför inskränka mig till att blott anföra, ur detta regeringsförslags motivering, det skälet, att frågan om en reform af hela arbetareförsäkringen och dess förenkling genom sammanförande af alla eller flera försäkringsgrenar »icke för närvarande kan på ett tillfredsställande sätt lösas.» Och slutligen har den tyska riksregeringen nu, den 17 november 1896, d. v. s. femtonde årsdagen af kejsar Wilhelms namnkunniga budskap till tyska riksdagen den 17 november 1881, har — säger jag — den tyska riksregeringen för det nu samlade tyska parlamentet framlagt ett förslag till revision af olycksfallsförsäkringslagstiftningen. Här icke blott i korthet upprepas hvad som förut är sagdt i motiveringen till förut nämnda lagförslag om olämpligheten af att företaga en sammanslagning af de särskilda försäkringsgrenarne; utan här till och med förklaras, att det — af både principiella skäl och rent praktiska lämplighetsskäl — icke ens ginge för sig att sammanslå till en lag de 5 olycksfallsförsäkringslagarne. Det är blott en enda af dem, som uppoftas och samarbetas med de andra. De öfriga blifva bestående som särskilda lagar.

Sådant är arbetareförsäkringsfrågans nuvarande *verkliga* läge i Tyskland, d. v. s. helt enkelt motsatt mot hvad herr civilministern här uppgaf vid remissdebatten i januari månad detta år. Det är sålunda, synes det mig, fullkomligt tydligt, att för en fullständig lösning på en gång af arbetareförsäkringens alla spörsmål vi alldeles icke hafva att inom någon nu för någon människa beräknelig tidrymd vänta någon erfarenhet och någon erfarenhetens ledning från Tyskland. Och Tyskland är dock det enda land, der denna samman-smältningsfråga på allvar varit å bane. I öfriga länder, der man t. ex. på kongresser något diskuterat detta, såsom i Belgien, i Schweiz, i Italien, i England, visar sig icke en skugga af benägenhet att beträda denna väg, utan der går man helt enkelt en annan väg, nemligen att taga för sig litet i taget, helst detta lilla i hvarje fall dock är ganska mycket. Det är nu för oss icke förödmjukande att erkänna, att vi i vårt land med de mycket få och mycket svaga krafter, som stå till vårt förfogande, icke böra inbilla oss, att vi skulle kunna komma till annat resultat än det mest fullständiga misslyckande om vi vilja försöka att lyfta en börda, för hvilken man i Tyskland har ryggat tillbaka — i Tyskland, der man dock på detta område utan tvifvel besitter mycket större krafter, i teoretiskt och praktiskt hänseende, studiernas och den vunna erfarenhetens krafter, än i något annat land. För en successiv lösning åter af arbetareförsäkringens problem, behöfva vi sannerligen icke vidare erfarenhet från utlandet än den som redan blifvit under ett decennium och mer än så förvärfvad.

Jag bör tillägga kanske, att doktor Bödiker — om hvilken man för öfrigt icke bör föreställa sig, såsom åtskilliga synas för sed hafva, att han innehar det tyska kejsardömet's regerings- och lagstiftnings-

Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.
(Forts.)

magt — själf för icke längre tid tillbaka än förliden höst i en då af honom offentliggjord afhandling talade med största resignation — jag vet icke ens, om icke det uttrycket är mindre lämpligt — om det faktum, att sammansmältningsfrågan nu är undanskjuten till en oviss framtid. Han har för öfrigt aldrig gifvit ut sina förslag såsom fullfärdiga och mogna. Skola vi nu enligt den uppskofspolitik, som förkunnades i trontalet och som herr civilministern den 25 januari gjorde ett, på sätt jag visat, mindre lyckligt försök att eftermotivera, blott lägga armarne i kors och vänta, så blir resultatet det, att, efter åter igen några gångna år, vi icke äro i någon den ringaste mån mera förberedda att gripa verket an än vi äro i denna stund, men att under tiden missförhållanden växa, som kunna afhjelpas eller lindras, och svårigheter ökas, som redan äro stora nog.

I den af 40 ledamöter af denna kammare väckta motion om afsättning till arbetareförsäkringsfonden erinras om, att nästa år inträffar tioårsdagen af Hans Maj:t Konungens namnkunniga diktamen till statsrådsprotokollet, inträffar tioårsdagen af lifsmedelbeskattningens återinförande i Sverige. Vi tillåta oss att fråga, huruvida kammaren skulle finna det vara för tidigt att under detsamma året till arbetareförsäkringsfonden afsätta ett belopp, som icke med så ofantligt många hundra tusental kronor öferskrider de 7,700,000 kronor, som Sveriges arbetare från den 1 juli 1888 intill utgången af 1896 hafva betalat för rättigheten att äta amerikanskt fläsk. Med det kongl. diktamen är, som jag förut anmärkt, fullkomligt oförenligt att kasta lifsmedelbeskattningens millioner uti militarismens gap — jag säger militarismens, ty militarismens intresse och försvarets äro två vidt skilda ting. År 1887 reglerade riksdagen en försvarsbudget, — jag menar dermed 4:de hufvudtiteln, 5:te hufvudtiteln och militärpensionsutgifterna på 9:de hufvudtiteln — uppgående till 29 millioner och några hundra tusen kronor. Militärbudgeten för det nu löpande året, i den mening af ordet jag nyss nämnde, uppgår till 39 millioner och något deröfver. Och i statsverkspropositionen till innevarande års Riksdag har äskats närmare 50 millioner kronor. Hvart för man landet på denna väg? Ifrån tronen och ministerbänken proklameras uppskof, uppskof tills det icke vidare finnes något tullöfverflöd att taga.

När den dagen kommer, det vet ingen. Men alla torde möjligen kunna hafva godt utaf att påminna sig följande, som de utan tvifvel veta och som jag skall tillåta mig i ett par ord erinra om. Vi gå 50 år eller ett par och 50 år tillbaka i tiden. Det är visst och sant, att 1845 syntes uti det förenade konungariket Storbrittanien och Irland spanmålstullarne vara väl befastade och tryggade mot alla angrepp. Icke blott torypartiet, som satt vid styret, var fullt och fast beslutet att upprätthålla hungerskalan af 1842, utan äfven dess rival, whigpartiet, de så kallade liberala, — bland dem till och med en man som Macaulay — betraktade tanken på spanmålslagarnes upphäfvande såsom ingenting mindre än — i ordets dubbla mening

en radikal orimlighet; och dock — före midten af det följande året 1846 hade Richard Cobden, som inträdt i parlamentet med den förklaring: »jag är frihandlare; jag kallar mig hvarken whig eller tory», hade han och hans vänner besegrat dessa båda partier. Parlamentet hade måst besluta omedelbar nedsättning af spanmålstullarne och deras fullständiga upphäfvande efter tre år. Ingen har glömt, huru det gick till. Det uttryckes kortast i John Brighths minnesteckning öfver Cobden: »sjelfva hungersnöden, mot hvilken vi förde krig, kom oss till hjälp.»

Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.
(Forts.)

Vi hafva i vår motion bedt Riksdagen att icke helt och hållet glömma bort de många höga och högtidliga löftena. Vi hafva bedt Riksdagen att icke hängifva sig åt den inbillningen, att man sedermera, efter att blott i egoistisk likgiltighet hafva skjutit undan reformspörsmålen, att man sedermera en vacker dag skall lösa dem allesammans på en gång. Vi hafva bedt Riksdagen att icke tro, att sammankopplingen af många, hvar för sig stora och svåra frågor är egnad att underlätta framgången. Jag vet visserligen det, att storverk stundom uppföres på *en* dag eller på *en* natt. Men det är under ett revolutionärt samhällstillstånd, hvars eld bränner bort de egoistiska ingifvelserna, och då för öfrigt de laga formerna få vika för magtspråk. Men eljest vet jag icke någon annan utväg än att efter hand, småningom pröfva sig fram genom ett icke ringa antal af felgrepp, som efter hand få rättas. Hvem är det som har sagt — jag tror det är Talis Qvalis — att »all framgång ligger i att börja och sedan börja om på nytt»? Jag känner för min del icke någon oböjligare naturlag för den mensklige samhällsutvecklingen under normala förhållanden. Låtom oss derfore en gång till slut börja!

»När saken är pröfvad, när timmen har kommit», yttrade en gång Gladstone, »då är uppskjuten rättvisa detsamma som förvägrad rättvisa.» Jag ställer i all ödmjukhet till kammaren den frågan: »är timmen kommen eller är den icke?» Och jag anhåller hos herr talmannen om proposition på bifall till mitt och mina medmotionärers förslag.

Häruti instämde herrar *John Olsson, Höjer, Eklund* från Stockholm, *Staaff, Branting, Wavrinsky, Aulin, K. G. Karlsson, Hammarström* och *Nydahl*.

Herr Redelius: Det är en gammal erfarenhet, att det är lättare att klandra andra än att sjelf undgå klander. Det är lättare att af andra fordra ett arbete, som man sjelf icke mäktar utföra. Om någon anser sig ega kännedom om en sak och förmåga att befordra dess framgång, så synes det mig vara en missuppfattning af situationen, om man sjelf icke griper sig an med arbetet och gör såsom den siste talaren sade: begynner, äfven med utsigt till, med den icke så farliga risken att efter hans egna ord »få börja om igen». Den siste ärade talaren har ju, såsom vi alla känna, under en följd af år sysselsatt sig med arbetareförsäkringsfrågan. Han har ju suttit i

Om afsättning till arbete af försäkringsfonden.

(Forts.)

en komité för att utarbета förslag till sådan försäkring, och han har forskat, såsom vi åter hörde bevis på, i utländska arkiv och försökt taga reda på den utländska lagstiftningen. Man skulle sålunda, synes det mig, hafva anledning att tro, att han besitter förmåga att komma fram med ett antagligt förslag, som åtminstone i några delar kunde accepteras, som, om det än återförvisades gång efter annan, dock till sist efter hans egna ord kunde nå en form, att det kunde af statsmagterna antagas.

Jag vill säga, att anledningen, hvarför jag begärt ordet, har varit den, att jag velat framhålla, att den ärade talaren skulle gagna den sak, hvars talan han för, bättre, om han begagnade sin eljest icke obegagnad lemnade rätt att i ämnet motionera. Det är en alltför lättköpt ära att ingenting göra sjelf, men pockande och klandrande fordra af andra. Mot ett sådant tillvägagångssätt af en kunnig och skicklig man ville jag för min ringa del inlägga en protest.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Tällberg: Då jag reserverat mig i denna fråga utan att angifva min ställning till densamma, har jag begärt ordet för att nu klargöra min ståndpunkt i frågan.

Inom utskottet talade jag för motionen, men fann att det var en omöjlighet att genomdrifva densamma, hvarför jag framställde ett medlingsförslag för att söka om möjligt vinna någon anslutning inom utskottet för ett något högre belopp, än det Kongl. Maj:t hade föreslagit. Men som herrarne finna, lyckades det icke mig att göra det. Jag tror dock, att klokheten bjuder äfven här i kammaren för oss, som äro intresserade för frågan, att icke så strängt hålla på det belopp, som vi kanske anse borde vara det rigtiga och som det också skulle finnas möjlighet för att staten kunde reservera, utan jag tror att det är bäst att vi räkna med de faktiska förhållandena. Det är därför jag föresatt mig, att jag skulle framställa ett medlingsförslag äfven nu här i kammaren. Men då jag finner, att motionären icke är böjd för att gå en sådan önskan till mötes, utan att han fortfarande håller strängt på motionen, skall jag icke nu taga mig friheten framställa något särskildt yrkande, förr än jag får höra, om det finnes några sympatier därför inom kammaren. Att här yrka bifall till motionen, det förefaller mig — jag tror mig känna situationen åtminstone så mycket i denna fråga — liktydigt med afslag på densamma och bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Ty jag har icke den ringaste förhoppning, att vi ens i denna kammare kunde genomdrifva ett sådant förslag, och ännu mindre i Första Kammaren. Men då jag tror, att klokheten bjuder, att vi i de goda åren sparade något mera än Kongl. Maj:t föreslagit, tills de hårda åren komma — och de komma nog, kanske förrän vi ana — skulle jag gerna önska att se, om några sympatier kunde finnas för ett sådant förslag så att vi kunde få åtminstone något mer än Kongl. Maj:t föreslagit

detta fall. Man kan visserligen invända, att man icke vet på hvad sätt denna arbetareförsäkringsfråga skall komma att lösas, och det är ju sorgligt att denna fråga är olöst ännu. Men jag är dock öfvertygad om, att, när den dagen kommer, att frågan förelägges för Riksdagen, Riksdagen då skall söka lösa den på ett så lyckligt sätt, att både arbetarne i vanlig bemärkelse och allmogen, d. v. s. de mindre hemmansegarne, skola komma i åtnjutande af denna välsignelse. Det är ju det enda sätt, som finnes för oss att få någon pension på ålderdomen. Det är därför jag tror, att Riksdagen bör och också kommer att egna nödig uppmärksamhet åt denna fråga. Som sagdt, jag vill icke nu för tillfället göra något yrkande, men om någon af kammarens öfriga ledamöter framställer ett sådant yrkande, och det vinner understöd, skall jag ock skänka detsamma min röst.

Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.
(Forts.)

Herr Thor: Det som mer än allt annat bidrager till att göra lifvet tungt för de kroppsarbetande klasserna, det är det, att de efter ett helt lifs arbete och slit i de allra flesta fall hafva utsigten att få sluta sina dagar på fattighuset. Och man må icke undra på, att, när så är förhållandet, missmod utbreder sig bland dessa lager, och att missnöjet der får en ganska god jordmån. Jag vill icke påstå, att det utlofvade och profeterade förslaget till ålderdoms- och invaliditetsförsäkring just gifvit anledning till så stort hopp för arbetarne, och alldeles säkert är, att de af vissa orsaker icke hafva med någon entusiasm mottagit detsamma. Men hvad som också är lika säkert är, att det dock varit för åtskilliga och till och med för ganska många i någon mån en hoppets stråle.

När 1888 lifsmedelstullarne infördes, gaf denna förändring i den ekonomiska politiken anledning till åtskillig oro bland oss. I viss grad kan man dock säga, att Hans Maj:t Konungens diktamen till statsrådsprotokollet gaf en glimt af hopp om att vi på något annat sätt skulle få en viss fördel af det som vi måste erlægga i tullar för de nödvändiga varor, som vi behöfde. I den motion, som af herr Hedin framlagts och hvilken jag undertecknat, hafva vi ock tagit oss friheten att erinra om detta diktamen och åtskilliga andra löften, som af Riksdagen och andra gifvits de arbetande klasserna i samhället. Utskottet säger om denna motion: »Till stöd för detta förslag hafva motionärerna åberopat en vid sistlidne riksdag inom Andra Kammaren väckt motion». Nej, det är icke så, att vi till stöd för vår motion hafva åberopat förra årets motion, utan vi hafva anført förra årets motion; den motivering, som vi för förra årets begäran lade till grund, hafva vi använt äfven i år. Utskottet skulle kanske med någon rätt kunnat så kort och godt affärda vår motion i år, om det i fjor gjort någon den ringaste ansats att upptaga till bemötande den motivering vi då lika väl som nu använde. Men icke då och ännu mindre nu har det så gjort. Det intager i stället endast samma ståndpunkt som regeringen och tillstyrker 1,400,000 kronor, dock med någon tvekan.

Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.
(Forts.)

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har till statsrådsprotokollet den 14 januari innevarande år anfört: »Skäl hafva visserligen ansetts vara för handen att, innan försäkringsfrågan å nyo förelägges Riksdagen, ännu någon tid låta meningarna inom landet arbeta sig fram till ökad klarhet angående det rigtigaste sättet för den viktiga frågans lösning, såsom ock att derunder i möjligaste mån hemta lärdom af andra länders erfarenhet, men då under alla förhållanden försäkringens genomförande kommer att kräfva betydliga belopp, på det att de ifrågasatta pensionsförmånerna må komma äfven den nuvarande generationen till godo, anser jag mig, efter samråd med chefen för civildepartementet, böra hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva, att till arbetareförsäkringsfonden må äfven i riksstaten för år 1898 afsättas ett belopp af 1,400,000 kronor.» Alltså har chefen för finansdepartementet tyckts anse, att denna fråga behöfver »ligga till sig» ännu något, så att det egentligen icke skulle behöfvas någon uppoffring för ändamålet i år. Men då han har liksom en liten aning om, att det skulle behöfvas åtskilligt med pengar. har han tagit sig dristigheten att föreslå Riksdagen att bevilja 1,400,000 kronor. Jag för min del tror ock att de behöfvas. Och fastän jag kan uppskatta de skäl som anförts, att man nemligen bör se på erfarenheten från andra länders lagstiftning, såsom ock af herr statsrådet och chefen för civildepartementet vid remissdebatten framhållits, ber jag dock att få hänvisa till motiveringen för vår motion, der vi betona, att det nog går an att börja, fastän man icke har ett förslag, som af alla kan godkännas och som man är alldeles viss och säker på att vara det rätta och ingenting annat. Man måste här, såsom nyss på ett så utmärkt sätt framhållits, göra några *försök* med en så omfattande och viktig sak. Emellertid gäller det nu att få reda på, om Riksdagen, om Andra Kammaren har allvar med att göra någonting i denna sak. Vi veta att det behöfs pengar för ändamålet. Det skulle därför vara ett uttryck för, att man *verkligen* vill inom en någorlunda öfverskådlig framtid sätta i verket denna ålderdoms- och invaliditetsförsäkring, om man bifölle motionärens förslag. Jag skulle nog kunna vara med om en liten minskning af det belopp, som i motionen föreslagits; men då jag till min ledsnad nyss hörde en ledamot på smålandsbänken uppträda så bestämdt mot saken, så tänker jag nog att, om jag endast skulle begära 100,000 kronor till, jag kanske icke skulle få något understöd för det heller i denna kammare. Följaktligen har jag ingen anledning att gå ifrån det jag dock under alla förhållanden anser vara fullt befogadt och rättvist att fordra, nemligen det vi i motionen föreslagit. Som sagdt, det berörde mig på ett mycket sorgligt sätt att höra denne ledamots uttryck om denna sak. Jag finner, såsom jag trodde mig märka, då förslaget 1895 var före, att han likasom många andra gerna vill skicka detta förslag ut på en sådan färd, att det icke mera skall återkomma. Och jag tror för visso, att de ord, han rigtade mot den förste talaren i denna fråga, skola af många

arbetare i landet mottagas på samma sätt som de af mig mottagits, nemligen med ledsnad. Jag kan å egna och många arbetares vägnar — jag är viss derom -- ändock säga, att vi hafva den förste talaren i ämnet mera att tacka för, att denna fråga är der den är, än den talare, som behagade på det sätt han gjorde vända sig mot saken.

Herr talman, jag yrkar bifall till motionen.

Herrar *Eriksson* i Bäck och *Thylander* förenade sig med herr Thor.

Herr Kihlberg: Om man aktgifvit på de uttalanden, som blifvit gjorda inom Riksdagen, när arbetareförsäkringsfrågan der varit före, torde man ha kommit till den uppfattningen, att, om äfven meningarne varit delade i fråga om sättet för och omfånget af denna arbetareförsäkring, likväl de, som bestämdt motsatt sig hvarje åtgärd i detta fall, hört till minoriteten. Men på samma gång måste det erkännas, att denna fråga, huru viktig den än är, är synnerligen svårlöst, och därför må man icke allt för starkt klandra, att Riksdagen här vid lag går försigtigt fram. Frågan är svårlöst, det kan ej ens den förste talaren förneka. Huru mycket än i andra länder blifvit gjordt åt denna sak, kan man dock väl säga, att man ännu icke kommit från experimentens område, ty denna fråga är ännu långt ifrån löst, och ännu trefvar man sig osäkert fram på detta område. Om man då icke träder upp i jembredd med andra länder, utan intager en något afvaktande ställning för att vinna någon erfarenhet af deras försök, tror jag, att frågan i dess helhet icke skall förlora derpå.

Jag tror därför, att, äfven om ännu någon tid får förflyta, denna fråga dock på ett eller annat sätt skall vinna sin lösning. Och då jag hyser denna uppfattning, vill jag äfven vara med om att man under tiden afsätter något till en fond för detta ändamål. Ty säkert är, att, huru denna fråga än kommer att lösas, det kommer att behövas mycket penningar. Dock får man äfven här vid lag gå försigtigt fram.

Här har å andra sidan uttalats den meningen, att det är onödigt att afsätta några medel för detta ändamål, innan man har klart för sig, huru frågan skall lösas. Ja, detta påstående kan ju på sätt och vis ha något berättigande, men jag har dock den åsigten, som jag äfven förra året uttalade, att, äfven om man skulle komma till det olyckliga slut, att frågan visade sig olöslig, huru villig man än vore att lösa den på ett lyckligt sätt och till arbetarnes bästa, de penningar, som afsatts till denna fond, dock icke vore bortkastade, utan kunde af Riksdagen fritt disponeras för andra ändamål.

Men då, som sagdt, meningarne äro skiljaktiga — somliga önska, såsom motionären i år, afsätta ett stort belopp, andra vilja icke afsätta något alls — torde det vara en lämplig medelväg att fortsätta på den väg Riksdagen beträdd under de två föregående åren

Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.
(Forts.)

Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.

(Forts.)

och i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag nu bevilja 1,400,000 kronor. Då säkerligen ännu många år komma att förflyta, innan frågan har vunnit sin lösning, har man på detta sätt tillfälle att samla flera millioner, innan den nya organisationen hunnit genomföras.

Jag tror därför, att man gör klokast i att nu — liksom i fjol och året förut — afsätta till denna fond, hvad Kongl. Maj:t föreslagit, eller 1,400,000 kronor, och jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sjövall: Herr talman, mine herrar! Kanske tycker någon, att, då regering och statsutskott äro nära nog eniga i denna sak, opposition är gagnlös och att det därför vore klokast att tiga. Ja, mine herrar, må så vara, men det dräpslag, hvarmed utskottet tror sig hafva affärdat motionen, kommer lika litet i år som i fjol att vara dödande, och *kan*, efter mitt förmenande, ej döda den.

Man trodde sig visserligen i fjol hafva i sista stunden fått lifvet af den, men den har Fenix natur, och den har uppstått i år igen med ökad styrka — motionärernas numerär har vuxit från 31 till 40 — och så skall säkert förhållandet framgent bli, ty arbetareförsäkringen är en idé, en vår tids allra mest storslagna idé, och idén kan icke dö, men den kan föra ett tvinande och tvifvelaktigt lif, och det är ur detta tillstånd vi motionärer vilja söka rädda och lyfta den.

Genomgår man denna frågas behandling, finner man såsom ovedersägligt, och ej heller af någon bestridt, att den betydliga ökningen i statsverkets tillgångar, som nu förefinnes, och som grundar sig på det vid 1888 års riksdag beslutade nya ekonomiska systemet, endast i underordnad grad framkallats af statskassans behof;

att öfverflödets fördelaktigaste användning af Hans Maj:t Konungen ansetts i första hand böra vara beredandet af stadigvarande förmåner åt de klasser i samhället, hvilka känbarast drabbats af de nya skattebördorna, och att af de blifvande skattetillgångarne borde afsättas medel till de statsbidrag, som erfordras, i fall lag om ålderdomsförsäkring åt arbetare och med dem jemförliga personer kommer till stånd;

att hans excellens, herr statsministern, å regeringens vägnar, förklarar ifrågasatta arbetareförsäkringen vara en ytterst beaktansvärd och samhällsviktig uppgift;

att de urtima löfena, afgifna af regering och Riksdag samföldt och väl ihågkomna öfverallt i landet, försäkra oss om att härordningsförslagets bördor och deraf vållade skatter skola uttagas genom direkta och förmögenhetsskatter, alltså icke genom användning af fattigmans medel, nu vuxna till ett så afsevärdt betydande belopp; och

att Riksdagen för sin del redan år 1884, alltså för snart 14 år sedan, ifrågasatt åtgärders vidtagande för nu ifrågavarande ändamål och såväl härigenom som genom allt ifrån år 1890 årligen upprepade anslag för saken, upptagit densamma icke bland så kallade

fromma önskningsar, utan bland — som jag hoppas inom en ganska snar framtid — ordinarie statsutgifter.

Då sålunda, efter hvad man tycker, regering och Riksdag äro fullt ense om saken, *hvad* har då åtgjorts för dess förverkligande? Jo

1) uppdrag åt 1884 års komité för behandling af frågan om arbetareförsäkring att grunda sitt blifvande förslag på den förut-sättning, att statsbidrag varder för ändamålet anvisadt;

2) utseende år 1888 af uppgifna personer för utredning af bland andra äfven denna fråga, hvilken utredning, mig veterligen, ännu icke framkommit;

3) förslag från regeringen om olycksfallsförsäkring och invaliditetsförsäkring för arbetare, hvilka samtliga förslag af Riksdagen befunnits oantagliga;

4) afsättning genom Riksdagen på Kongl. Maj:ts förslag från och med 1891 till och med 1895 af årligen 100,000 kronor till underlättande af invaliditetsförsäkring och sjukwassors bildande samt anslag under sistlidet och innevarande år för samma ändamål af för hvarterdera året 1,400,000 kronor.

Kan man vid öfvervägandet af allt detta undgå att tänka på den gamla iakttagelsen: »Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.»

Såsom framgår af det sagda, är man nemligen efter 14 års sträfvanden i närvarande stund ej längre kommen på vägen till målet, än att man af de genom lifsmedelsbeskattningen tillkomna öfver-skottsmedlen afsatt för arbetareförsäkringen den i förhållande till ändamålet obetydliga summan af 3,200,000 kronor, hvartill nu i år skulle komma ytterligare ett anslag af 1,400,000 kronor. Sådant är ju endast hvad man plägar kalla ett »tuppffjät.»

Litet hvar veta vi nog, att allmänheten rundt omkring i landet är öfvertygad om frågans snara lösning till de mindre bemedlade klassernas fromma, och i landsortspressen upprullas gång på gång tidsbilder, som kasta ett bjert ljus öfver deras tillstånd och behandling, som af nu ifrågavarande försäkring vänta sig förbättring i sina hårda villkor, och som derjemte oförtydbart uttala den i landsorten rådande stämningen i frågan.

Jag har här i min hand en mig tillskickad tidning för Blekinge län, uti hvilken på ett drastiskt sätt skildras den hemska eldsvådan i Madesjö fattighus i början af detta år, och huru de i detta fattighus inhysta hjonen vårdades eller vanvårdades. Den ropar högt om att något må göras för att lätta de sista dagarne åt dem, som hårdast fått bära dagens tunga och hetta, och slutar med dessa ord: »Vi drista oss att sända en bön till landets representanter: afsätten alla öfverflödsmillioner till ålderdomsförsörjningsfond.»

Detta, mine herrar, är blott *en* stämning bland de många, som i hela landet sjunga samma visa, och tonen är hos alla densamma.

I färskt minne ha vi nog också alla, huru som vid fjolårets val till denna kammare frågan öfver allt på valmöten dryftades och lades blifvande representanter på hjertat. Beviljar man nu blott det

*Om afsätt-
ning till ar-
betareförsäk-
ringsfonden.
(Forts.)*

Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.

(Forts.)

af regeringen begärda anslaget, gifver man ökad stöd åt dem, som litet hvarstädes söka utbreda de föreställningarne, att Riksdagen intet allvar har med denna sak, en uppfattning, som får sken af sanning genom de, lindrigast sagdt, egendomliga yttrandena vid frågans behandling här i fjol, i hvilka insinuerades, att de för arbetareförsäkringen afsatta medlen kunde vara bra att ha och kunde användas till andra statsbehof, om och när sådana blefve trängande.

Påminner ej detta om fadern, som satte in små belopp i en sparbanksbok för sin son, och så visade boken för barnet, som gladde sig åt sin nya egendom, men en gång, när det behöfde göra en uttagning, väl fann boken, men inga penningar i den, enär på första permens innersida vid insättningen stipulerats det vilkoret, »medlen disponeras af barnets fader.»

Hvarför har regeringen frångått sin ståndpunkt i fjol? Chefen för civildepartementet yttrade då under debatten i denna kammare: »Beloppet (som afsattes till arbetareförsäkringen) kan ju vexla, allt efter som riksstaten eller statsregleringen för året kan lemna större eller mindre tillgång, och det innebär ur ekonomisk synpunkt en fördel, att man så småningom söker samla hvad som erfordras för försäkringens genomförande, så att man, när en gång ett förslag funnits, som majoriteten kan ena sig om, icke skall behöfva rygga tillbaka för detsamma till följd af de betydliga anslag, som eljest skulle erfordras». Skada, att så kloka och vackra afsigter ej i år tillämpats.

Af hvad nu anförts, borde väl framgå, att det alldeles icke går an, att för ändamålet afsätta för litet belopp i dessa våra goda öfverloppsår, ty då blir följden den, att, när konjunkturerna ändras, man skyller på de dåliga tiderna och så låter saken anstå.

Äro vi derför på det klara med, att vi verkligen vilja saken, så låt oss också visa landet, att vi ha allvar dermed, och afsätta så stor summa, att fonden något så när motsvarar den utgift, hvartill åtminstone ett års försäkring skulle belöpa sig.

För min del vill jag nemligen ej vara med om fondbildning till så stort belopp, att räntan å fonden skulle vara tillräcklig för årliga utgiften till arbetareförsäkringen, utan önskade jag, att denna i hvarje års statsreglering uppfördes såsom ett förslagsanslag, och fond bildades under ett godt öfverflödsår såsom det innevarande, för att bereda tillgång till det årliga bidraget äfven under ett eller annat år, då statsinkomsterna ej skulle förslå dertill.

Man finner så många jubiléer nu för tiden, och motionen i fråga påminner också härom. Bland dem, som hafva skäl att jubla, äro helt visst våra protektionister nu, då sista dammen för svenska skyddssystemets välsignelsebringande verkningar undanskaffats, i det mellanrikslagens upphörande definitivt bestämts till den 13 juli innevarande år. Må de nu också hugfästa minnet häraf genom att med sina röster bidraga till framgången af denna motion och så för hela landet visa, af hvilka känslor de besjålas i fråga om upphjelpandet af arbetsklassens hårda villkor.

Till sist kan jag ej neka mig nöjet att i detta sammanhang påminna om de visa och välbetänkta ord, vår högt vördade talman uttalade inför tronen, och till hvilka nog mången i denna kammare i likhet med mig med tyst, men hjertevarmt bifall lyssnade: »öfverskotten på föregående statsregleringen mana till sorgfällig pröfning så väl af *ändamålen*, hvartill de skola användas, som af *källorna*, från hvilka de härflyta.» Med tydlig avis till regeringen, som råder Riksdagen att nu, liksom förut, använda så godt som hela det disponibla öfverskottet till militära ändamål, framhölls, att det i stället borde »*till sina väsentliga anparter*» användas till trenne ändamål och då, sist, men icke minst, så, att det komme företrädesvis dem till godo, som relativt mest bidragit till öfverskottets bildande.

Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.
(Forts.)

Ingen af oss är säkert oviss om, hvart de sista orden syftade, men de strökos ännu mera under genom den direkta påminnelsen, som med sanningens oförskräckthet rigtades till Konungen på tronen — påminnelsen om den riksbekanta, ännu ouppfyllda diktamen från det nya systemets första dagar.

Sådana ord, mine herrar, från en persons mun, den der åtnjuter Konungens, Riksdagens, ja, jag kan gerna säga, landets odelade förtroende, förklinga ej med stunden, de flyga på pressens vingar till hvarje den minsta ort i vårt vidsträckta, älskade fosterland och framkalla inom de talrika arbetareklasserna förhoppningar, som väl icke Riksdagen och minst dess Andra Kammare må ha mod och hjerta att vilja gäcka.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till motionen.

Med herr Sjövall instämde herr *Nordin* i Hammerdal.

Herr John Olsson: Herr greffe och talman, mine herrar! Jag kunde för min del icke underlåta att begära ordet, då jag hörde den ärade talaren på kalmarbänken här midt emot uttala en protest mot motionärernas tillvägagående och särskildt mot den förste talaren. Han ansåg sig ha skäl att protestera mot att motionärerna icke, såsom han sade, sjelfve velat göra något, utan blott begärt, att andra skulle göra någonting. Han uttryckte i detta sammanhang tillika den önskan, att motionärerna skulle ha kommit med ett förslag i saken och framlagt för Riksdagen en motion i denna fråga.

Jag vill då erinra den ärade talaren derom, att det icke är mer än två år, sedan Riksdagen beslöt en skrifvelse till Kongl. Maj:t, deri Riksdagen anhöll, att Kongl. Maj:t skulle för Riksdagen framlägga ett nytt förslag i detta ämne; och Riksdagen angaf äfven den grund, på hvilken detta förslag borde hvila. Jag vill tillika erinra den ärade talaren, att han sjelf satt i det utskott, som hade att behandla försäkringsfrågan vid 1895 års riksdag, samt att han sjelf såsom ledamot af utskottet tillstyrkte Riksdagen att afslå det förslag, som då var af Kongl. Maj:t framlagdt. I stället ville han skrifva till Kongl. Maj:t och begära ett nytt förslag.

Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.
(Forts.)

Är det, frågar jag, verkligen rätt att nu mot motionärerna framkasta den förebräelsen, att de icke hafva velat göra något, under det att den ärade talaren sjelf för två år sedan var med om att söndertrasa det då föreliggande förslaget? Jag vädjar till honom sjelf och frågar honom, om det, när förhållandet är, att Riksdagen hos Kongl. Maj:t begärt ett nytt förslag, kan anses lämpligt, att en enskild motionär tager sig för att framlägga ett förslag? Är det ej lämpligt, att den enskilde motionären afvaktar det förslag, som har begärts af Kongl. Maj:t? Bör man ej vänta, tills Kongl. Maj:t framkommer med ett förslag?

Om detta, såsom jag tror, ej kan bestridas, är det då rättvist att mot enskilde motionärer, som verkligen i denna motion gjort en början och sökt få medel afsatta till den arbetareförsäkring, som vi alla önska, rigta den förebräelsen, att de icke ha framlagt något förslag? Och är detta rättvist, säger jag, särskildt af en talare, som för två år sedan sjelf var ledamot af det utskott, som slog i hjel det då föreliggande förslaget? Jag tror för min del, att, då den ärade talaren nämnde, att man borde göra en början, han måste erkänna, att det förslag, som nu föreligger, är en sådan början. Ty såsom den ärade talaren vet, har både Kongl. Maj:t och utskottet erkänt, att under alla förhållanden försäkringens genomförande kommer att kräfva betydliga belopp, för att de ifrågasatta pensionsförmånerna måtte komma äfven den nuvarande generationen till godo. Är det då icke den rigtige början, som skall göras, att afsätta ett afsevärdt belopp till den försäkring, som på initiativ af Kongl. Maj:t kan komma till stånd. Jag tror verkligen, att den ärade talarens egen rättskänsla måste medgifva, att det är orättvist att uttala sådana förebräelser, som han gjort emot motionärerna, och att han i stället bort, om han velat låta sig af denna rättskänsla, instämma i det förslag, som här framstälts, så att åtminstone i fråga om medlen för försäkringen man kunde hafva gjort den början, som han sjelf ansåg böra göras. Jag har, som sagdt, velat å min sida uttala en protest emot, att motionären skulle på detta sätt behandlas för det förslag, han här framlagt.

Herr Göthberg: Jag vill ej trötta kammaren med något långt anförande, men då jag varmt intresserar mig för denna fråga och tror, att den ekonomiska sidan af saken här spelar en stor rol, har jag begärt ordet för att yrka bifall till motionen och afslag på utskottets hemställan.

Herr Bergström: Herr talman! Det var just inga ljusa utsigter, den ärade ledamot af statsutskottet, som har plats på uplandsbänken, hade att bjuda de många, som vänta en lösning af arbetareförsäkringsfrågan, då han yttrade, att säkerligen många år skulle komma att förflyta, innan någon lösning af densamma kunde komma till stånd.

Annorlunda, herr talman, lät det här i Andra Kammaren för 8 år tillbaka, då gent emot ett förslag om fullständig afskrifning af grundskatterna ett stort autal af denna kammares ledamöter i statsutskottet reserverade sig. Herr A. P. Danielson och 8 andra af kammarens ledamöter yrkade nemligen då inom statsutskottet, att utskottet bland annat skulle säga:

Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.
(Forts.)

»Utskottet hyser den åsigt, att ett fullständigt aflyftande af dessa skatter och besvär icke bör ega rum annat än i sammanhang med lösningen af flera andra samhällsviktiga frågor, bland hvilka, enligt utskottets förmenande, synnerligt afseende bör fästas vid den under utredning föreliggande frågan om beredande åt arbetare och obemedlade af en tryggare ställning för deras ålderdom. Utskottet anser dessa frågors utredning vara af största vikt och hyser den förhoppning, att dermed icke må längre fördröjas, än att redan under nästkommande riksmöte en lösning af frågorna må ega rum och nödiga medel för dermed sammanhängande ändamål anvisas.

Ja, det var för 8 år sedan; och då ärendet törekom här i kammaren, så strök herr Danielson med den för honom säregna varma vältaligheten under dessa i reservationen uttalade ord och särskildt krafvet på att arbetareförsäkringsfrågan med allra första skulle lösas, och att ingen fullständig afskrifning af grundskatterna derförinnan borde beslutas. Det torde icke vara ogrannlaga att erinra om, att i detta hans anförande instämde herrar vice talmannen L. O. Larsson, Pehrsson i Norrsund, Kihlberg, Holmgren, Eliasson, Mallmin, Pettersson i Tjärsta, Andersson i Skeenda, Andersson i Hamra, Ericsson i Norrby, Larsson i Mörtlösa, Andersson i Himmelsby, Peterson i Brystorp, Sjöberg, Johansson i Strömsberg, Andersson i Hakarp, Ericson i Bjersby, Petersson i Boestad, Petersson i Dänningelanda, Andersson i Löfhult, Jönsson i Mörar, Norrby, Larsson i Fole, Jönsson i Gammals-
torp, Andersson i Lyckorna, Andersson i Örstorp, Månsson, Olsson i Ornakärr, Larsson i Slättäng, Johansson i Esset, Norén, Smedberg, Bergendahl, Anderson i Hasselbol, Olson i Stensdalen, Pehrsson i Heljebol, Andersson i Upsal, Bäckgren och Carlsson i Nysäter.

Herr talman! Det är nu snart 5 år, sedan en fullständig grundskatteafskrifning blef beslutad, och kammaren bör sålunda hafva skäl att erinra sig detta för 8 år sedan afgifna löfte samt taga hänsyn till det yrkande, som framstälts i herr Hedin's med fleres motion, till hvilken jag hemställer om bifall.

Herr Redelius: Herr John Olsson i Stockholm erinrade kammaren om, att jag var med i det särskilda utskott, som behandlade Kongl. Maj:ts proposition i fråga om ålderdomsförsäkringen. Det är sant; jag och herr Hedin sutto der med flere. Det är också sant, att jag och flere andra reserverade oss mot det ensidiga förslag, hvarmed utskottet framkom. Jag kallar det ensidigt, därför att det endast af såg *städernas* arbetare, under det att större delen af landsbygdens

Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.

(Forts.)

befolkning i samma ekonomiska ställning som dessa arbetare, såsom backstugusittare och torpare med flere, voro uteslutne. Jag hyste då — och uttalade också — den åsigten, som jag ännu i dag hyser, att, om en allmän försäkring skall komma till stånd, som utan inskränkning kan kallas *arbetare*-försäkring, den måste omfatta såväl städerna som landsbygden och vara byggd på gemensamma grunder.

Vidare ber jag att — till svar på den ärade talarens anförande — få erinra derom, att det brukar gå så till här i Riksdagen, att, när en kongl. proposition i ett ämne icke antages, men någon eller några äro angelägna om att ärendet skall få sin lösning, man plägar upptaga den kongl. propositionen i form af en motion någon af de följande riksdagarne. Att så plägar ske, det veta vi ju. Vi hafva i år behandlat motioner, som förhållit år förelågo i form af kongl. propositioner. Jag sjelf har följt samma sätt och begagnat mig af denna rätt att motionera i ämnen, i hvilka kongl. propositioner blifvit af Riksdagen afslagna.

Jag ber också få upplysa talaren derom, att sedan detta ärende behandlats på sätt antydt är, väckte jag sjelf en motion följande riksdag om en allmän ålderdomsförsäkring, byggd på försäkring från barndomen, insättningar för alla nyfödda barn under hvarje år. Jag vill icke inlåta mig vidare härpå, utan har blott velat erinra derom. Jag tycker, att de ärade motionärerna kunnat göra på samma sätt och den förste talaren i synnerhet, som ju anses mest kompetent i detta hänseende. Men det kan ju hända, att de liksom jag insett sin oförmåga att finna på något förslag, som kunde vinna bifall af Riksdagens majoritet, och då är det förklarligt, att de icke kommit med något förslag i ämnet. Ty vi få icke antaga, att det beror på bristande vilja — det vore ju klandervärdt att gifva sig sken af att vilja befordra saken, då man i sjelfva verket icke vill det — utan på bristande förmåga. Jag tror också, att det icke är lämpligt att komma med ofrukt samma exklamationer. Kan man ingenting positivt vinna, så må man åtnöja sig, såsom vi nu gjort i många år, med att förbereda sig på saken genom att afsätta en lämplig summa, i hopp att man skall kunna finna en lycklig lösning.

Herr Aulin: Då jag underskrifvit nu föreliggande motion och då jag instämt i den förste ärade talarens yttrande, så har jag redan tillkännagifvit min ståndpunkt i frågan. Jag vill nu endast begagna tillfället att beklaga, att ärendet så sent framkommit på kammarens bord, under Riksdagens sista timmar, och uttala den förhoppningen, att, då motionen ett annat år återkommer, den måtte behandlas tidigare af Riksdagen och välvilligare af statsutskottet.

Jag yrkar bifall till motionen.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mine herrar! Jag hyser aldeles samma uppfattning som den, hvilken nyss blifvit uttalad af den ärade reservanten inom statsutskottet. I likhet med honom anser

jag, att det belopp, som af herr Hedin m. fl. blifvit äskadt, är alldeles för högt, icke därför, att icke en så stor summa kan behövas, ty den kan behövas och mera dertill, men därför, att icke den ringaste utsigt förefinnes, att under nuvarande förhållanden ett dylikt belopp skall kunna komma att beviljas, helst derigenom skulle åstadkommas en alltför betydande rubbning i budgeten.

Deremot anser jag, att det af Kongl. Maj:t äskade beloppet är för lågt i betraktande af nuvarande jembörelsevis goda ekonomiska konjunkturer. Under sådana förhållanden skall jag taga mig friheten framställa ett förslag, som måhända skall kunna samla ett större antal röster omkring sig, nemligen om beviljande af 3 millioner kronor. Jag anhåller således, herr talman, att få föreslå, det kammaren måtte, med föranledande af Kongl. Maj:ts förevarande proposition och herr A. Hedins med fleres i ämnet väckta motion, besluta, att i riksstaten för år 1898 skall till arbetareförsäkringsfonden afsättas ett belopp af 3 millioner kronor.

Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Johnson* i Bollnäs, *Hanson* i Berga, *Nordin* i Sättna, *Sahlin*, *Collander*, *Centerwall*, *Löven*, *Waldenström*, *Olsson* i Särnäs, *Olsson* i Mårdäng, *Darin*, *Olsson* i Ornakärr, *Henricson*, *Dahn*, *Söderberg*, *Andersson* i Malmö, *Lindgren*, *Poignant*, *Hultkrantz*, *Svensson* i Olseröd, *Johansson* i Aflösa, *Persson* i Rinkaby, *Apelstam*, *Hansson* i Solberga, *Back Per Ersson*, *Lundell*, *Petersson* i Österhaninge, *Sandquist*, *Emthén*, *Norrman*, *Esbjörn Persson*, *Anderson* i Hasselbol, *Nilson* från Lidköping, *Boëthius*, *Eriksson* i Qväcklingen, *Schenström*, *Petri*, *Grundell*, *Svensson* i Karlskrona och *Jansson* i Taberg.

Herr Björck yttrade: Herr greffe och talman, mine herrar! Då jag är nykommen i Riksdagen, ber jag att få tillkännagifva, att min ståndpunkt är den, att jag är moderat protektionist och att jag äfven gått in på att inskrifva mig i landtmannapartiet. Jag har intagit denna ståndpunkt till en del därför att jag tror, att den är den bästa för vårt landtbruk. Men detta har dock icke för mig varit det mest bestämmande skälet; utan det egentliga skälet, hvarför jag intagit denna ståndpunkt såsom moderat protektionist, är det, att jag intresserar mig för våra arbetare. Jag tror, att många af herrarne tycka, att detta låter absurd; men jag kan dock icke komma ifrån detta, att för hvarje utländsk vara, för hvarje tunna råg, som föres in från utlandet, tages arbetsförtjenst från den svenske arbetaren. Det ligger mig därför mycket om hjertat, att arbetarnes ställning må kunna förbättras, och det är därför, som jag med stor glädje skulle se, om verkligen något kunde göras för arbetarnes sanna bästa genom deras pensionering o. s. v. Det hjerta, vi böra hysa för de mindre bemedlade i samhället, bör drifva oss att tänka på deras bästa; men jag tror äfven, att en annan sida af saken förtjenar att tagas i betraktande, och det är *klokheten*. Jag tror nemligen, att det vore klokt,

Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.

(Forts.)

om den svenska Riksdagen i lugna och fridsamma tider sökte minska det svalg, som finnes mellan arbetare och arbetsgifvare. Jag är icke socialist och vill icke bli det, men jag önskar, att den social-demokratiska frågan på det sättet på fredlig väg skaffas ur verlden, att svalget mellan arbetare och arbetsgifvare minskas.

Jag tror, att det också ur en annan synpunkt skulle vara en stor fördel. Vi veta, med hvilka svårigheter, fattigvårdsväsendet nu laborerar. Det är betungande och ändå alldeles otillfredsställande. Den fattige får icke den vård på gamla dagar och i nödens stund, som han behöfver. Derför vore det en stor fördel, om vi kunde få arbetarefrågan löst på sådant sätt, att fattigvården skulle kunna inskränkas och blifva, om icke aldeles öfverflödig, dock i många fall obehöflig.

Till följd af hvad jag nu sagt, skulle jag icke haft något emot att rösta för herr Hedins med fleres motion, förutsatt, att det funnes penningar till ett sådant anslag. Som det nu är, vill jag i stället be att få förena mig med herr Zetterstrand.

Herr A. Hedin: Herr talman! Jag ber att få erinra derom, att man genom någon ökning af det allmosebelopp, som i den kongl. propositionen är begärdt, icke grundlägger någon lösning af ålderdomsförsäkringsfrågan. Skälet, hvarför en mycket större afsättning behöfves, för att man någonsin skall komma till någon lösning af frågan, är med all önskvärd tydlighet i vår motion framhållet, och jag har icke hört någon göra ett försök att vederlägga denna betraktelse. Nu är vidare motionärernas förslag hvilande på en princip, som icke är hemstad helt och hållet ur godtyckets fria luft; vi ha resonnerat så, att om Kongl. Maj:t omedelbart efter den kongl. diktamen, som anvisade de nya öfverflödigmillionerna i främsta rummet till ålderdomsförsäkring, hade gjort en hemställan till Riksdagen att hvarje år från och med år 1889 besluta en afsättning på 1,400,000 kronor, hvilket ju icke kan anses vara något orimligt stort belopp, så hade vi haft det belopp, som nu är begärdt, och jag erinrar om, hvad jag en gång förut sagt, att detta belopp 8,400,000 kronor, som vi i motionen begärt, icke öfverstiger så ofantligt mycket de 7,700,000 kronor, hvilka Sveriges arbetare från den 1 juli 1888 till ingången af år 1896 hafva betalt i skatt för fläsk.

Detta är anledningen, hvarför jag vidhåller det i vår motion framställda förslaget och betraktar hvarje medlingsförslag såsom tjänande till just ingenting, ty om man hoppas att på detta sätt förmå en del, låt mig säga, välvilligt folk att rösta för en sådan liten tillökning i Kongl. Maj:ts förslag som den af herr Zetterstrand föreslagna, så komma vi i alla fall dermed ingen vart.

Herr Norman instämde häruti.

Herr Eriksson i Elgered: Jag har begärt ordet endast för att tillkännagifva, att jag kommer att rösta för det af herr Zetterstrand

under öfverläggningen framställda förslag, till hvilket jag anhåller att få yrka bifall, äfven med risk att anses tillhöra de blott välvillige.

Om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.

(Forts.)

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats: 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den i ämnet väckta motionen, och 3:o) bifall till det af herr Zetterstrand under öfverläggningen framställda förslag. Herr talmannen gaf propositioner på hvart och ett af dessa yrkanden och fann propositionen på bifall till utskottets hemställan vara besvarad med öfvervägande ja. Votering begärdes. Med anledning häraf upptog herr talmannen, för bestämmande af kontrapositionen, å nyo hvarterda af de båda återstående yrkandena, af hvilka det, som afsåg bifall till herr Zetterstrands förslag, nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men äfven i fråga om kontrapositionen äskades votering, i följd hvaraf nu först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen, angående statsutskottets förevarande utlåtande n:o 58, antager yrkandet om bifall till herr Zetterstrands under öfverläggningen framställda förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till den i ämnet väckta motionen.

I denna första votering röstade 122 ledamöter ja och 93 nej; och erhöll alltså propositionen för hufvudvoteringen följande af kammaren godkända lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Zetterstrand under öfverläggningen framställda förslag.

Denna senare votering utföll med 86 ja och 129 nej; hvadan kammaren beslutat i enlighet med nej-propositionens innehåll.

§ 6.

Föredrogos, hvar för sig, och biföllos statsutskottets memorial:

n:o 59, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor, och

n:o 60, med förslag till åtskilliga stadganden, som böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret.

§ 7.

*Om pension
åt e. o. pro-
fessorn
G. Dillner.*

I ordningen förekom dernäst statsutskottets utlåtande n:o 61, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående pension å allmänna indragningsstaten åt e. o. professorn G. Dillner.

I berörda proposition hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att å allmänna indragningsstaten bevilja extra ordinarie professorn i matematik vid universitetet i Upsala Göran Dillner en årlig pension af 3,500 kronor, att utgå från och med månaden näst efter den, i hvilken han från sin tjänst afginge.

Utskottet hemställde emellertid, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Häremot hade reservation anmälts af herrar *Chr. Lundeberg, friherre F. W. von Otter, H. Tamm, A. G. L. Billing, N. Fosser, I. Wijk, K. Bohnstedt, I. Kerfstedt, greve Ph. Klingspor, E. Fränckel, F. E. Pettersson* och friherre *J. T. Gripenstedt*, hvilka yrkat, att utskottet måtte hemställa, att Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning måtte af Riksdagen bifallas.

I fråga härom anförde:

Herr Boëthius: Herr talman, mine herrar! Som bekant, beviljade nästlidna års Riksdag pension åt tvenne e. o. professorer, som uppnått 65 års ålder. Jag skall icke besvara kammaren med att nu upprepa de skäl, som jag då tog mig friheten framställa till förmån för dylika pensioner. Jag vill endast erinra derom, att här är det verkligen mindre fråga om de e. o. professorernas fördel, enär dessa hafva rätt att sitta kvar och erhålla lön mot afstående af tjänstgöringspenningarne, 1,000 kronor, och således, om de äro sjuka, komma i åtnjutande af inkomster till just samma belopp, som nu föreslagits till pension, utan här är det i främsta rummet fråga om en fördel för våra universitet, vår vetenskapliga bildning, vår undervisning, då genom beviljande af sådana pensioner åt de e. o. professorerna yngre och friskare krafter kunna få tillfälle att fullt verka vid universiteten.

Denna synpunkt är i detta fall ännu mera framträdande. De båda professorer, om hvilka det förra gången var fråga, hade ännu sådan vigör, att de skulle hafva kunnat någon tid fortsätta och verka. Den man, som det nu gäller, är deremot sedan flera år tillbaka genom sjuklighet så godt som otjenstbar. Genom att förneka honom pension skulle man således åstadkomma, att en ordinarie plats vid universitetet fortfarande måste skötas på ett, så att säga, tillfälligt sätt.

*Om pension
åt e. o. pro-
fessorn
G. Dillner.
(Forts.)*

Jag vill icke klandra de ärade utskottsledamöterna från denna kammare därför att de motsatt sig saken, ty de hafva ansett sig der-vid handla och böra handla i öfverensstämmelse med denna kammares förut fattade beslut. Mot ett af deras skäl skall jag emellertid be att få göra en liten invändning

Ett skäl för att professor Dillner icke borde få denna pension skulle nemligen ligga deri, att han varit erbjuden plats såsom ordinarie professor. Ja, han har så varit, men han afböjde detta, därför att hans krafter redan då voro brutna och emedan han icke ansåg det vara rätt att med brutna krafter öfvertaga det högsta målsmansskapet vid Upsala universitet för ett så viktigt ämne som matematiken. Är det då skäl att, därför att han visat denna samvetsgrannhet, vägra honom den ifrågasatta pensionen.

Härtill kommer ännu en annan sak. Hade professor Dillner mot-tagit detta anbud och blifvit ordinarie professor, så skulle han nu hafva varit berättigad, *berättigad* utan något mellanträdande af Riksdagen, till 4,500 kronors pension. Derigenom att han afslagit anbudet, har han således åstadkommit en besparing för statsverket.

Det hufvudsakliga i denna fråga är likväl studiernas bästa och möjligheten för friskare krafter att med full maskin, att jag så må säga, få verka vid universitetet. Jag ber härvid att få fästa herrarnes uppmärksamhet på följande förhållande. Att det varit möjligt att under dessa år af professor Dillners sjukdom på ett tillfredsställande sätt upprätthålla den matematiska undervisningen, har berott derpå, att det vid Upsala universitet finnes en obefordrad lärare, en docent, i detta ämne med ovanligt stor vetenskaplig förmåga. Denne man, mine herrar, är 53 år gammal. Han har i 22 år varit docent, det vill säga icke haft någon fast aflöning, utan på sin höjd docent-stipendium, som gifves tillfälligtvis, och tillfälliga arvoden. Vid Upsala universitet har det flere gånger satts i fråga att söka bereda denne man en ersättning för hans förtjenster om universitetet och en möjlig-het att fullt utveckla sin förmåga genom att söka skaffa honom en personlig professur. Universitets-myndigheter hafva också uttalat sig härfor, men man har ryggat tillbaka för en sådan åtgärd, då man vetat, huru svårt det är att få en personlig professur beviljad af Riksdagen. Vidare har man tröstat sig dermed, att det icke vore så många år kvar, till dess professor Dillner blefve 65 år gammal, och då funnes det möjlighet för den ifrågavarande mannen att få ordinarie anställning vid universitetet, utan att Riksdagen besvärades med be-

Om pension
åt e. o. prof-
fessorn
G. Dillner.
(Forts.)

gäran om en personlig professur. Nu har denna tid kommit. Nu står professor Dillner invid den ålder, då eljest universitetslärare få pension, och nu har han förklarat sig villig att afgå. Man har då hoppats vid Upsala universitet, att saken skulle kunna på ett enkelt sätt rangeras derigenom, att, då den extra ordinarie professuren blefve ledig, den förtjente vetenskapsman, hvarom jag förut talat, skulle kunna få densamma såsom belöning för sina arbeten. Det skulle då väcka stor nedslagenhet, om detta hopp blefve gäckadt, och jag ber herrarne vördsamligen att icke gäcka detsamma.

Jag har förut yttrat, att jag icke klandrar statsutskottets medlemmar, derför att de ansett sig böra hålla på konsekvensen. Men nu är ju konsekvensen iakttagen genom utskottets afstyrkande utlåtande. Skulle det icke kunna vara nog med detta, och skulle icke Andra Kammaren kunna utan vidare bifalla denna framställning och dermed också nu i Riksdagens sena timme befria oss från åtminstone en gemensam votering till?

På grund af hvad jag nu har haft äran anförä, skall jag, herr grefve och talman, be att i enlighet med reservationen få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Häruti instämde herrar *Lovén, Wallis och Eklundh* i Lund.

Vidare yttrade:

Herr Centerwall: Herr talman, mine herrar! De skäl, som tala för bifall till Kongl. Maj:ts framställning om pension åt e. o. professor Dillner, äro temligen fullständigt framförda af professor Boëthius. Hvarför jag upptager kammarens tid ett ögonblick, är sålunda derför, att professor Boëthius icke skall behöfva kämpa ensam, då han, såsom tillhörande universitetet, möjligen kan anses — jag vill icke säga vara partisk, men dock hafva sina särskilda skäl. Jag tillhör icke universitetet, men jag har lärt mig under lifvet att värdera allt slags arbete. Jag lefver nu midt ibland kroppsarbetare, och det har derför gladt mig mycket, att det anslag, som särskildt skulle komma dem till godo på deras ålderdom, i dag blifvit något höjdt af denna kammare. Men innan jag kom till ofvannämnda arbetaresamhälle, kände jag ett annat arbetaresamhälle, som heter Upsala, och jag vet, att det arbete, som der uträttas, icke är mindre tungt eller mindre slitande äfven på kroppskrafterna än det, som utföres af den, som här bräder eller sköter en masugn.

På sitt område har professor Dillner alltid varit en högst utmärkt arbetare. Han har ock haft mycket stor familj och har uppfostrat sina barn på ett sorgfälligt sätt. Han har gjort allt hvad i menniskomagt ståt för att slå sig fram, men har träffats af sjukdom, som också fört annat i släptåg. Skall nu icke kammaren kunna gifva denne gamle arbetare, som verkligen så väl i vetenskapligt som i menskligt hänseende är högst förtjent, detta ålderdomsbröd? Skall

icke kammaren vilja derigenom bereda plats åt den förtjente man, som fått vänta så länge? Jag föreställer mig i likhet med professor Boëthius, att detta skulle kunna ske. Jag vill också i likhet med professor Boëthius uttala, att statsutskottet, som varit så ytterst liberalt och alltid är så liberalt i fråga om kulturändamål, icke gerna kunnat, för att vara konsekvent, yttra sig på annat sätt, än som skett. Men då Riksdagen förut beviljat sådant understöd åt två andra e. o. professorer, skulle väl möjligen Andra Kammaren i år kunna i någon mån förkorta processen och direkt bevilja detta anslag. Jag ber således att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

*Om pension
åt e. o. pro-
fessorn
G. Dillner.
(Forts.)*

Herr Erickson i Bjersby: Det är åtminstone tillfredsställande att höra erkännas, det ledamöterna i statsutskottet från denna kammare icke gerna vid denna kongl. propositions behandling inom utskottet kunnat handla på annat sätt, än de gjort. Båda föregående talarne hafva lemnat ett sådant erkännande. Men under sådana förhållanden synes det mig också, som om Andra Kammaren, i enlighet med hvad statsutskottet hemställt, borde konsekvent vidhålla den ståndpunkt, som kammaren, snart sagdt, alltid intagit gent emot dylika pensionsfrågor som den nu förevarande samt således afslå Kongl. Maj:ts proposition och låta frågan afgöras genom gemensam votering, genom hvilken man väl får antaga, att Kongl. Maj:ts förslag kommer att bifallas, när det stundom, i synnerhet under senare tider, händt, att statsutskottet, fastän det försökt att vara konsekvent och trott sig handla i enlighet med Andra Kammarens önskingar, i dylika frågor stannat i en ganska beaktansvärd minoritet.

Icke lärer väl den omständighet, som professor Boëthius omnämnde, att det vid Upsala universitet finnes en decent, som är en förtjenstfull vetenskapsman och icke har några andra utsigter till befördran än att få blifva den nu ifrågavarande professors efterträdare, i fall pension till denne beviljas, utgöra ett skäl för att bevilja den nu ifrågasatta pensionen åt e. o. professor Dillner. Utan pensionsfrågan bör väl pröfvas helt och hållet för sig, och man har väl här endast att taga hänsyn till, huruvida professor Dillner kan anses berättigad att få pension eller icke. Jag vill nu gerna för min del erkänna, att professor Dillner är lika berättigad till erhållande af pension som de tvenne e. o. professorer voro, åt hvilka Riksdagen förra året i gemensam votering beviljade pension, nemligen professorerna Sundén och Norrby. Och ehuru dessa pensioner beviljades med en knapp majoritet — jag vill erinra derom, att professor Norrby erhöll sin pension med endast 10 rösters majoritet — undrar jag visst icke på, att regeringen nu framkommit med detta förslag med tanke på de nämnda pensionsfrågornas utgång i fjol, lika litet som jag undrar på, att professor Boëthius och herr Centerwall yrkat bifall till den nu ifrågasatta pensionen. Men herrarne få å sin sida icke heller undra på, att statsutskottets ledamöter från denna kammare,

*Om pension
åt e. o. pro-
fessorn
G. Dillner.
(Forts.)*

såsom också herr Boëthius nämnde, konsekvent vidhållit den ställning, som samma ledamöter i statsutskottet i allmänhet intagit gent emot sådana pensionsfrågor som denna.

För min del vill jag nu uttala den förhoppning, att Andra Kammaren måtte, i år liksom förra året, utan votering biträda statsutskottets förslag, hvartill jag anhåller att få yrka bifall.

Herr Höjer: Ja, jag skall visserligen lika litet som min vän herr Boëthius eller herr Centerwall säga några obehagligheter till statsutskottet och klandra dess åtgöranden. Men jag kan ändå icke underlåta att förklara, att jag finner den konklusion, till hvilken utskottet har kommit, alldeles rasande samt utskottets motivering obegripligt svag.

Det synes mig vara alldeles uppenbart, att när Riksdagen år 1896 beviljade de af Kongl. Maj:t ifrågasatta pensionerna till professorerna Sundén och Norrby, af hvilka professor Norrby var ojemförligt mycket mindre pensionsberättigad, om man ens kan säga, att han, strängt taget, var pensionsberättigad alls, när Riksdagen förra året beviljade dessa pensioner, säger jag, hvar finnes då något det ringaste skäl, hvarför Riksdagen nu skulle vägra pension till en så förtjent man som professor Dillner, hvilken uti en alldeles utomordentligt hög grad är pensionsberättigad?

Allra besynnerligast finner jag emellertid det motiv för afslag, som statsutskottet här har anfört, och hvilket redan herr Boëthius i förbigående berört. Derför att professor Dillner varit så ytterligt samvetsgrann, att han med sina brutna krafter icke ansåg sig kunna på det sätt, som han skulle önska, sköta den ordinarie matematiska professionen och därför afböjde densamma, derför att han varit så noga i sin pligtuppfyllelse, skulle den stackars mannen nu pligta på det sätt, att han af den svenska Riksdagen får den extra afstraffningen att ej få någon pension alls.

För min del kan jag icke finna det vara rim och reson i att resonnera på ett sådant sätt, hvarför jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Boëthius: Blott några ord! Gent emot den ärade statsutskottsledamotens anmärkning, att frågan om den antydde docentens befordran icke skulle hafva något med saken att göra, vill jag framställa den principiella anmärkningen, att det vid pensionering alldeles icke i främsta rummet är fråga om att bereda förmåner åt enskilde, utan staten gifver pensioner för att få friska krafter vid fyllandet af sina värf. Detta är hufvudpunkten med afseende på statens pensionsväsen enligt min uppfattning.

Vidare skall jag be att få fästa uppmärksamheten på, att, om denna pension åt professor Dillner icke blir beviljad, universitetet måste försöka att få en personlig professur åt den ifrågavarande docenten, icke blott för hans egen skull, utan för universitetets skull,

och jag tror, att en sådan framställning skall blifva bifallen, ty svenska Riksdagen kan icke vägra en så rättvis sak. Detta arrangement skulle emellertid blifva dyrare för staten, än det blir, om vi nu gifva professor Dillner pension.

*Om pension
åt e. o. pro-
fessorn
G. Dillner.*

Hvad slutligen konsekvensen angår, erkänner jag, att statsutskottets ledamöter från denna kammare må hafva haft skäl för att hålla på denna kammares beslut. Men det finnes äfven en annan konsekvens, och det är att taga hänsyn till *Riksdagens* beslut. Man kan äfven säga, att Riksdagen bör vara konsekvent i sina beslut, och konsekvensen fordrar då, att denna pension beviljas.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen, enligt de gjorda yrkandena, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning. Herr talmannen fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering likväl begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets nämnda hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen visade 116 ja mot 95 nej; varande sålunda utskottets hemställan, af kammaren bifallen:

§ 8.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ersättning för naturaportion till underofficerare och vederlikar vid armén.

Uti en den 29 sistlidne januari till Riksdagen aflåten proposition (n:o 39) hade Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen

att medgifva, att ersättning för naturaportion, beräknad efter hitills gällande grunder, måtte, der sådan ersättning författningsenligt ifrågakomme, till underofficerare och civilmilitära personer af mot-

*Angående
ersättning för
natura-
portion till
underoffice-
rare och ve-
derlikar vid
armén
(Forts.)*

Angående
ersättning för
natura-
portion till
underoffice-
rare och ve-
derlikar vid
armén.
(Forts.)

svarande rang vid armén från och med början af innevarande år och tills vidare utgå med minst 62 öre för hvarje portion.

Derjemte hade herr *A. Hedin* i Stockholm uti en i Andra Kammaren väckt motion (n:o 115) hemstält,

att Riksdagen, i sammanhang med sina beslut i anledning af Kongl. Maj:ts förslag å fjerde hufvudtiteln, måtte anmäla sin önskan, att Kongl. Maj:t täcktes gå i författning om, att till den del af underbefälet vid armén med vederlikar, som, enligt 1892 års urtima Riksdags beslut, egt att utbekomma portionsersättning å 62 öre, full ersättning blefve utbetald för de afdrag i nämnda belopp, som under flera år egt rum, eller till efterlevande efter personer i nämnda ställning.

Under mom. a) hemställde utskottet:

»att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen medgifver, att ersättning för naturaportion, beräknad efter hittills gällande grunder, må, der sådan ersättning författningenslignit ifrågakommer, till underofficerare och civilmilitära personer af motsvarande rang vid armén från och med början af innevarande år och tills vidare utgå med 62 öre för hvarje portion.»

Ordet lemnades åt

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre *Rappe*, som yttrade: Då denna fråga nu förekommer inför kammaren, anser jag det vara min skyldighet att söka framlägga de skäl, som förhindrat mig att tillstyrka Kongl. Maj:t att i administrativ väg bestämma denna 62 öres portionsersättning, och som föranledt, att ärendet framkommit i den form, det nu gjort, d. v. s. att det öfverlemnats åt Riksdagen att besluta rörande denna sak.

Jag vill då först nämna, att enligt de af Kongl. Maj:t den 26 mars 1861 fastställda staterna, utgick för värfvade underofficerare löneförmånerna icke såsom nu i flere särskilda poster, utan med en enda summa för året, med undantag för fanjunkare och bataljonsadjutanter, hvilka dessutom hade fixa årliga arfvoden. För sergeanter vid värfvade regimenten utgick således — och det var samtliga löneförmånerna — lönen med 500 kronor för år, men dessutom förekom vid särskilda kommenderingar reseersättning och dagtraktamente enligt då gällande resereglemente och sedermera, enligt kongl. kungörelsen den 12 april 1872 angående dylik ersättning vid vissa kommenderingar och förvaltningar, så kalladt traktamente enligt lägre beräkning. Betydelsen af dessa traktamenten var sålunda icke en under hela året utgående löneförmån, såsom den sedermera anvisade dagafflöningen, utan afsågs dermed endast att bereda tillfälle till ersättning för ökad lefnadskostnad utom egen boningsort.

Till 1873 års Riksdag ingick Kongl. Maj:t med framställning om förbättring i underofficerarnes villkor. Arméförvaltningen hade hemställt, att denna förbättring lämpligast borde åstadkommas derigenom, att *en dagportion med bröd* eller — under löntagaren förbehållen valrätt — *värdet deraf enligt kronans upphandlingspris* skulle få tilldelas hvarje underofficer, som icke på samma gång åtnjöte vare sig dagtraktamente eller något för tillfället särskildt bestämdt arvode. Den proposition, som från Kongl. Maj:t till Riksdagen i detta syfte framkommit, blef af Riksdagen bifallen.

Angående ersättning för naturaportion till underofficerare och vederlikar vid armén.
(Forts.)

Genom den år 1875 beslutade löneregleringen uppställdes underofficerarnes löneförmåner på ett annat sätt. De bestämdes nu att utgå i följande poster nemligen: lön, dagaflöning och lönetillägg. En sergeants af första klass aflöningsförmåner blefvo sålunda: lön — 360 kronor; dagaflöning à 40 öre — 146 kronor, och lönetillägg — 12 kronor; summa 518 kronor, d. v. s. en löneförbättring på 18 kronor. Dessutom bestämdes, att underofficerarne fortfarande skulle få beklädnad och portion, hvilken portion äfven utsträcktes till indelta underofficerare under vapenöfning. Men utom detta utgick naturligtvis vid särskilda kommenderingar såsom förut dagtraktamente och reseersättning. I nådiga skrifvelsen den 26 november 1875 bestämdes vidare, att portionsersättningen skulle likasom öfriga förmåner utgå oafkortad under hela tjenstetiden.

Från år 1875 intill 1892 års urtima riksdag har icke någon förändring skett i bestämmelserna rörande underofficerarnes aflöningsförhållanden. Nu har man ansett, att en sådan förändring skett vid nyssnämnda riksdag i afseende på portionsersättningen, derigenom att åt vissa truppförband i deras då uppgjorda stater stod angifvet det fixa beloppet 62 öre. Jag skall nu försöka visa för kammaren, att så icke är förhållandet.

Jag vill då först påminna om, att 1885, då den första trängbataljonen beslöts, förekommo i staten för densamma just dessa mycket omtvistade 62 öre. Det står redan i 1885 års stat för denna bataljon, att dess underofficerare skulle under vissa tider af året åtnjuta en dagportion à 62 öre. Denna stat tillämpades från 1885 intill slutet af 1888, då ny stat fastställdes att gälla från ingången af år 1889. I denna sistnämnda stat var siffran 62 utesluten; der stod blott ordet »portion». Detta berodde på, att beloppet hädanefter skulle utgå från mathållningsanslaget för garnisonsregementena.

I den första stat, som fastställdes för Göta trängbataljon den 29 maj 1891, förekommo åter samma ord: »portionsersättning à 62 öre», eller fullkomligt samma ordalydelse som i 1892 års stater; och i staterna för Vaxholms artillericorps af den 2 november 1888 och den 29 maj 1891 förekommer samma uttryck: »portion à 62 öre» för visst antal af personalen under olika tider af året. Men på den tiden från 1885 till 1892 föll det aldrig någon in att tyda staterna på det sätt, att det särskildt för dessa nyinrättade corpser afsågs ett fixt belopp för portioner, och således någon annan princip gälla än den,

Angående
ersättning för
natura-
portion till
underoffice-
rare och ve-
derlikar vid
armén.
(Forts.)

som gälde för hela armén, nemligen att detta belopp borde beräknas efter värdet af portionen enligt kronans upphandlingspris. Skulle man tillämpa den principen, att med portionsersättningen alltid förstods det fixa beloppet 62 öre per dag, skulle det, hvad Vaxholms artilleri-corps beträffar, medföra en förlust för underofficerarne, då portionens upphandlingsvärde der ofta öfverstigit 62 öre, och i fall den motion, som kåmmaren i sammanhang med Kongl. Maj:ts framställning i dag har att behandla, skulle godkännas, blefve följden den, att man skulle tillförbinda underofficerarne vid Vaxholms artillericorps att till kronan återbära de belopp, de fått utöfver 62 öre, på grund deraf att portioner mången gång gått till högre belopp än nämnda summa.

Vi komma nu till år 1892 och den härordning, som då antogs. Vid utarbetandet af detta härordningsförslag gick man till väga alldeles på samma sätt, som man gjort vid utarbetandet af 1883 års härordningsförslag. Jag var med om både det ena och det andra, så att jag känner väl till förhållandena. För kostnadsberäkningarnes skull satte man in en fix siffra å portionsvärdet i förslagsstaterna till alla de truppförband, som afsågos att nyuppsättas eller undergå större förändringar. Dessa stater infördes sedan oförändrade i den kongl. propositionen. I 1892 års förslag upptogs sålunda i staterna exempelvis för artilleriets truppförband, Gotlands infanteriregemente samt Hallands och Blekinge bataljoner »portion à 62 öre». För flertalet truppförband åter förekommer deremot icke ett sådant fixt belopp i afseende på portionsersättningen, utan i deras stater står det endast »portion».

Nu kan man visserligen säga, att man bör tyda staterna efter ordalydelsen. Derigenom skulle dock en del underofficerscorpser på samma ort, såsom t. ex. i Stockholm, få portionsersättning å 62 öre, men andra betydligt mindre, hvilket ju vore en uppenbar orättvisa. Att detta icke varit Kongl. Maj:ts mening, framgår tydligt dels af sjelfva ordalydelsen åtminstone på ett ställe i f. generalstabschefens organisationsförslag, der det bland annat heter, att *aflöningsförmåner*, med ett par angifna undantag, *upptagits efter gällande grunder*, dels äfven af den kongl. propositionen, der det anføres, att godkännande af staterna äskades, i hvad de afsåge den för officerare och underofficerare samt civilmilitär personal ifrågasatta *aflöning*, ty detta uttryck kan tydligen ej afse äfven portionsersättningen; då i rubrikerna å staterna det heter »aflöning m. m.», skulle detta uttryck »med mera» vara alldeles betydelselöst, om ej dermed just afsåges portions- och beklädnadsersättning.

Jag tror mig härmed hafva framställt tillräckligt talande skäl för, att icke något annat tillvägagångssätt kunnat förekomma än det, som egt rum; och jag har äfven något påpekat det besynnerliga förhållande, som skulle blifvit följden af en annan tolkning. Såsom nämnts, skulle då redan 1885 en underofficerscorps kommit i en annan ställning än alla andra underofficerscorpser i hela armén; vidare skulle somliga underofficerscorpser nödgas återbära den del af den uppburna portionsersättningen, som öfverstege de 62 örena; och slutligen skulle

enligt 1892 års härordningsförslag för en del underofficerare aflönningen kommit att utgå på ett sätt och för en annan del på annat sätt. Att ej Riksdagen någonsin tänkt sig, att fråga varit om att bereda en del underofficerscorpsen en *aflöningsförbättring* genom 1892 års härordningsförslag, torde vara temligen tydligt deraf, att ej ett ord nämndes om den saken under diskussionen i kamrarna. När sedermera vid 1896 års riksdag de 62 örena borttogos från staterna, var det icke heller någor, som tänkte på, att en *förminskning* i underofficerarnes aflöningsförmåner deraf skulle inträda. Således har man åtminstone icke inom Riksdagen tänkt på att tyda saken på annat sätt, än Kongl. Maj:t tolkat den. Dessutom ber jag att få erinra, att om staterna skulle tolkas så efter orden, som motionären på stockholmsbanken velat göra, då skulle äfven *manskapet* vid samma regementen kunna göra anspråk på att utfå skilnaden mellan portionens upphandlingsvärde och 62 öre, enär jemväl underhåll för manskapet finnes i staterna upptaget med 62 öre för dag.

Angående ersättning för naturaportion till underofficerare och vederlikar vid armén.
(Forts.)

Det har visserligen blifvit sagdt, att vid Gotlands infanteriregemente och Hallands och Blekinge bataljoner förekommit, att underofficerarne äfven under mötestiden fått ut portionsersättning efter 62 öre; men jag tror, att, när den saken kommer att blifva föremål för granskning, anmärkning deröfver icke kan undgås. Mellan vapenöfningstiderna saknas annat värde för portionens bestämmande, men under vapenöfningarne har man upphandlingspriset att rätta sig efter, och det är påtagligt, att under denna tid samma portionsersättning bör utgå till *alla* underofficerare vid samma truppförband.

Hvad förvaltarne vid intendenturcorpsen vidkommer, så befinna de sig i detta hänseende i en särskild ställning i så måtto, att man icke kan hänföra dem till någon trupp. För dessa kan sålunda ej ifrågakomma att utbyta portionsersättning mot portion in natura, hvadan den för dem antager karakteren af en särskild aflöningsförmån.

I afseende på utskottets sätt att lösa denna fråga hade jag lifligt önskat, att utskottet hade gått in på Kongl. Maj:ts förslag, enär derigenom principen bibehållits, att underofficerarne böra hafva portionsersättning efter gällande pris, på samma gång som man hjälpt dem genom att säga »dock icke under 62 öre.» Man hade tillförsäkrat dem att icke lida någon sådan förminskning i inkomster, som eljest kan blifva en följd af de nedtryckta pris, som under åtskilliga år rådt, och man hade gifvit dem en varaktig hjälp. Om utskottets förslag vinner kammarens bifall, kan det lätt hända, att åtskilliga underofficerscorpsen snart nog, långt ifrån att få en förbättring i sin ställning, i stället lida en försämring.

Såsom kammaren för en stund sedan hörde, har portionspriset för helt få år tillbaka varit ganska högt uppe vid Vaxholms artillericorps. Det har vissa år gått upp till ända till 70 öre. Vid Notviken är portionspriset, såsom jag tror, i år 64 öre. I Hernösand brukar det äfven stå högt. Vill kammaren icke godkänna Kongl. Maj:ts förslag, blifver följden ofelbarligen den, att man ganska snart måste påyrka en ytter-

*Angående
ersättning för
natura-
portion till
underoffice-
rare o'ch ve-
derlikar vid
armén.
(Forts.)*

ligare förbättring i våra underofficerares ställning. Ty säkert är, att det icke finnes några tjenstemän vid hela armén, som i så hög grad äro i behof af en förbättring i sin ställning som just underofficerarne.

Det har i denna kammare talats om, att korpralerna äro i behof af löneförbättring; de indelta korpralerna söker man emellertid att spara genom att ej kommendera dem så mycket på mötena som förut. Underofficerarne deremot få bära hela tungan af den utsträckta vapenöfningen. De böra därför hjelpas. Om några militärpersoner behöfva en löneförbättring, så är det i sanning de.

Vidare anförde:

Herr Liljenroth: Då jag nu kommer att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna fråga, så sker det därför, att jag önskar bereda våra svagt aflönade underofficerare en verklig, om än ringa, förbättring i deras villkor.

Statsutskottet har visserligen föreslagit, att portionsersättningen skulle från och med innevarande års början och tills vidare utgå med 62 öre. Detta är ju ock en förbättring, då man tar i betraktande de låga portionspris, som under de sist förflutna åren rådt. Men det kan mycket lätt hända, att denna förbättring i stället blir en verklig försämring. Ty då portionspriset som medelpris är satt till 62 öre, visar ju detta tydligt, att man ansett, att portionspriset vissa år måste vara lägre än 62 öre, men vissa år högre, och om då för framtiden eller under de kommande åren portionspriset står i något öfver 62 öre, skulle denna fixering vara en verklig förlust för våra underofficerare, och den förlusten skulle kännas så mycket tyngre, som den komme att inträffa just under dyr tid, då lefnadsomkostnaderna vore högre. Detta är afhjelpat genom Kongl. Maj:ts förslag, att ersättningen skall vara minst 62 öre och, om portionsvärdet blir högre, då utgå med detta högre värde.

Jag vågar därför yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag och hoppas och tror att för detta vinna understöd af motionären på stockholmsbänken och hans meningsfränder. Han utgår nemligen från den åsigt, att våra underofficerare hafva absolut rättighet att redan från den 1 januari 1893 utfå 62 öre i portionsersättning, och att således omkring 180 kronor per man, som äro inbesparade under de gångna 4 åren, skulle kunna utbetalas till dem. Om vi nu taga utskottets förslag, ja, då få de visserligen 62 öre från och med i år, men af dessa inbesparade medel få de naturligtvis aldrig se något. Skulle vi deremot taga Kongl. Maj:ts förslag, ha de åtminstone sannolikhet för att utfå dem eller en del deraf, då dyrare år inträffa, och då en förhöjning i deras inkomster naturligtvis skulle vara så mycket mera välkommen.

Jag tror äfven, att kammaren i dess helhet kan vara med om detta förslag, ty det bör icke kunna förorsaka något särskildt anslag.

Då portionspriset håller sig under 62 öre eller vid 62 öre, sammanfalla Kongl. Maj:ts och utskottets förslag alldeles. Det är således endast i det fall, under de år, då portionspriset öfverstiger dessa 62 öre, som mera medel skulle utgå, än som nu finnes å regementenas stater. Men nu äro, som jag nämnde, under dessa 4 tilländalupna åren inbesparade omkring 180 kronor per man, och då dessa medel inbesparats på ett medelpris, äro de tydligen afsedda att ersätta den brist, som skulle uppkomma, då högre pris inträffar. De böra således till en del finnas tillgängliga, och man kan väl icke ha anledning tro, att just så många hårda år skola följa på hvarandra, så att det torde dröja ganska länge, innan något behof af anslag för detta ändamål gör sig gällande.

*Angående
ersättning för
natura-
portion till
underoffice-
rare och ve-
derlikar vid
armén.
(Forts.)*

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Häruti instämde herr *Elis Nilsson*.

Herr A. Hedin: Äfven jag anhåller att få instämma med den siste ärade talaren och på de af honom anförda skälen yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag finner dessa hans skäl vara oemot-sägligt talande. Jag hade trott och sökt intala mig visshet om, att man skulle kunna såsom ett yttre skäl för Andra Kammarens bifall till detta anförä, att Första Kammaren antagit Kongl. Maj:ts proposition, men jag hör nu till min stora ledsnad, att så icke lär vara förhållandet, utan att utskottets förslag af Första Kammaren bifallits. Det finner jag emellertid icke utgöra hinder för, att Andra Kammaren i sin mån opinerar för ett så rättvist förslag som det af Kongl. Maj:t här framställda.

Herr Svensson i Karlskrona: Herr talman! Då Andra Kamman alltid visat sig mån om de små i samhället och visat detta senast vid bestämmandet af stationskarlarnes och banvakternas aflöning vid senaste reglering utaf jernvägstjenstemännens löner, så tvekar jag icke, herr talman, att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag gör det därför, att, såsom den talare, som näst före herr Hedin hade ordet, uttryckligen påpekade, dessa svagt aflönade statstjenare skulle komma att bli ställda i en mycket ofördelaktig ställning, om portionsprisen skulle stiga. Såsom här är påpekadt, ha väl dessa en ovilkorlig rättighet att få ut portionsersättningen efter 62 öre per dag på de regementen, der staterna blifvit fastställda till dessa belopp. Så har emellertid icke egt rum, utan de ha under åtskilliga år gått miste om den rättighet, som enligt stat tillkommer dem.

Det vore således, enligt mitt förmenande, kammaren värdigt att nu i någon mån ersätta dem detta, för det fall att portionsprisen skulle stiga, hvilket naturligtvis, såsom här påpekats, skulle bli förhållandet, då lifsförnödenheterna komma att stiga i pris. Om deremot statsutskottets förslag komme att antagas, blefve följden den, att icke

Angående ersättning för naturaportion till underofficerare och vederlikar vid armén.
(Forts.)

en gång en ersättning, motsvarande det verkliga portionspriset, alltid blefve tillförsäkrad dessa underofficerare.

Herr talman, jag anhåller att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr vice talmannen Danielson: Herr talman, mine herrar! Jag begärde ordet för att säga, att jag tror, att denna kammare hvarken vill eller bör bifalla Kongl. Maj:ts förslag. Icke kan det vara lämpligt att i en lönestat säga »minst»; att man säger »högst», det kan ju förekomma i vissa fall, men att säga »minst» den och den aflöningen, hvart skulle det bära hän? Det kunna väl herrarne inse, att man icke kan göra en lönestat med sådana bestämmelser. Men som herrarne se, har utskottet behjertat underofficerarnes ställning och nu ifrågasatt, att de skulle i regel få 57 kronor 67 öre i förhöjning om året, och det förslaget tycker jag, vi böra kunna bifalla.

Men om man nu skulle bifalla Kongl. Maj:ts förslag, såsom här påyrkats, skulle, då Första Kammaren tagit utskottets förslag, allsammans rent af förfalla, och då hade man ju icke förbättrat dessa personers aflöningsförhållanden, utan tvärtom, då skulle det bli som det nu är.

Om vi åter bifalla utskottets förslag, har man åtminstone visshet om, att denna förbättring af 57 kronor 67 öre medgifvits dem. Jag har velat säga detta för att påpeka, att, om herrarne hålla på Kongl. Maj:ts förslag, jag anser hela frågan förfallen, och det skulle väl ändå vara en försämring.

Jag tror därför, det är klokast att bifalla hvad utskottet här ifrågasatt, helst, såsom jag nämnde, man i lönestaten icke gerna kan införa ordet »minst» och således låta Kongl. Maj:t göra, som han för godt finner i sådana fall. Jag ber för den skull att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Sedan herr talmannen till proposition upptagit hvartdera af de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

I mom. b), som härefter föredrogs, hemställde utskottet:

att herr Hedins omförmälda motion ej måtte föranleda någon Riksdagens vidare åtgärd.

I fråga härom anförde:

Herr Pantzarhielm: Herr grefve och talman, mine herrar! Under en ganska lång militär tjänstgöring har jag lärt känna och högt skatta och värdera vår underofficerscorps. Pligttrohet, duglighet och nit i tjensten och en i alla hänseenden hedrande vandel utom tjensten ha i allmänhet kännetecknat denna corps. Detta är så mycket mera anmärkningsvärdt, som det icke kan förnekas, att våra under-

officerare lefva under ganska tryckta ekonomiska förhållanden, så att de flesta af dem, i synnerhet de gifta, ha ganska svårt att på ett anständigt sätt draga sig fram.

Då kan det må hända under dessa förhållanden icke förtänkas mig, i fall jag vågar försöka att, om än helt litet, hjälpa dem i denna deras ekonomiskt betryckta ställning, derigenom att jag vågar föreslå, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte bifalla den af herr Hedin väckta motionen, i hvad den åsyftar, att Riksdagen »måtte anmäla sin önskan, att Kongl. Maj:t täcktes gå i författning om, att till den del af underbefälet vid armén med vederlikar, som, enligt 1892 års urtima Riksdags beslut, egt att utbekomma portionsersättning å 62 öre, full ersättning blefve utbetald för de afdrag i nämnda belopp, som under flera år egt rum, eller till efterlevande efter personer i denna ställning.»

Här skall jag dock be att få utesluta orden »62 öre», som ju kunde ge anledning till missförstånd, då portionsersättningen beräknats till 60 öre vid somliga regementen och 62 öre vid andra. Jag hoppas och tror, att statsutskottet, som varit så välvilligt i sin hemställan i föregående punkt, icke skall på något sätt hvarken misstyda eller misstycka, att jag gör detta yrkande. Det skulle, om det bifölles, icke förorsaka några direkta statsutgifter, ty, som synes på sidan 5 af utskottets betänkande, der det talas om arméförvaltningens utlåtande om den kongl. propositionen, finnas ju medel reserverade. Det synes, som om arméförvaltningen i statskontoret utqvitterat det beräknade beloppet. Medel finnas således reserverade och kunde alltså således utbetalas utan att förorsaka några direkta utgifter för staten.

Hela den summa, som det här gäller, skulle uppgå till 45,000 kronor om året, således under 4 år en icke synnerligen afsevärd summa.

Jag ber att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till herr Hedins motion med den redaktionsförändring, som jag tillät mig föreslå.

Herr A. Hedin: Herr talman! Chefen för landtförvarsdepartementet har försökt öfvertyga kammaren derom, att en »portionsersättning å 62 öre», af Riksdagen beslutad i enlighet med Kongl. Maj:ts derom väckta proposition, kan betyda någonting *annat* än — portionsersättning af 62 öre. Chefen för landtförvarsdepartementet har icke lyckats uti den bevisningen, hvilket jag icke franhåller såsom något indicium på bristande talang hos honom, ty man bör icke ens af honom fordra, att han skall kunna göra det omöjliga möjligt. Hvad han i den saken anfört, är på förhand tillräckligt bemött i motionen, och ingen menligk magt skall kunna rubba det resonnementet.

Chefen för landtförvarsdepartementet ville också såsom stöd för *sitt* resonnement framhålla, att några besynnerliga förhållanden skulle uppstå; det skulle blifva en motsägelse, i det att den ena finge en

*Angående
ersättning för
natura-
portion till
underoffice-
rare och ve-
derlikar vid
armén.
(Forts.*

*Angående
ersättning för
natura-
portion till
underoffice-
rare och ve-
derlikar vid
armén.*

(Forts.)

förmån, den andra ingen. Ja, det är alldeles riktigt. Men det är icke mitt fel, och icke underofficerarnes fel, detta; utan felet ligger hos den så kallade »helgjutna» organisationen, som, så i stort som smått, icke var någonting annat än rafs och röra.

Jag har ingen anledning att vidare sysselsätta mig med herr chefsens för landförsvarsdepartementet yttrande, utan vänder mig mot statsutskottets utlåtande.

Statsutskottet har mycket ordentligt refererat hvad i saken förekommit, och hvad jag i min motion sagt, såväl i ena som andra hänseendet, är ju rätt detaljeradt angifvet. Men statsutskottet har icke haft någonting annat att anföra mot motionen än det, som förekommer å sidan 9, att den icke torde »böra föranleda någon Riksdagens vidare åtgärd, helst från de personer, hvilkas talan motionären säger sig föra, klagomål i vederbörlig ordning, så vidt utskottet känner, icke anförts öfver den beräkning af portionersättning, som hittills i afseende å dem tillämpats.» Ty värr vågar jag icke bemöta denna statsutskottets invändning på det sätt, som jag skulle kunna och vilja. Jag får välja några, möjligen något tvetydiga, men, jag hoppas, för de flesta ändå skäligen genomskinliga uttryck, då jag säger, att detta anförande af »klagomål i vederbörlig ordning», hvarom statsutskottet talar, är lätt sagdt för statsutskottet, men icke så lätt gjordt för andra. Det kan hända, att, när man i den största höflighet och reverens talar till en öfverordnad, framställande den frågan: skulle vi då icke enligt Riksdagens beslut på grund af Kongl. Maj:ts förslag hafva rättighet till det och det, man blir snäsande och hotfullt påmint om de och de bestämmelserna i den gällande speciallagstiftning, som vår militär är underkastad. Jag skall icke gå längre in på detta, som jag anför med fullständig vetskap om hvad jag säger, för att icke leda några spion- och eventuella hämnad-åtgärder på rätt spår.

För öfrigt, herr talman, skall jag bedja att få anmärka, att statsutskottet i sjelfva verket, såsom jag nog i korthet tillåtit mig påpeka i min motion, hade anledning att taga hänsyn äfven till en annan part, som blifvit förorättad i detta mål, än ett antal underbefäl vid armén. Denna andra part är Riksdagen, med hvilkens beslut man förfarit på det sätt, som jag har karakteriserat i motionen. Om Riksdagen — och här har det ålegat i första rummet statsutskottet att taga det initiativ, som jag anvisade — icke sjelf upprätthåller respekten för sina beslut, hvem skall då göra det?

Slutligen skall jag be, herr talman, att få påpeka det i sig sjelft underliga, men med det här i Sverige sig mer och mer accentuerande socialaristokratiska samhällsskicket väl öfverensstämmande förhållandet, att, under det att desse illa aflönade statstjenare icke kunna få ut hvad dem rättsligen tillkommer därför, att Riksdagen har beviljat det i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts proposition, man å andra sidan kan få se upprepadt år efter år, att högt uppsatte och högt aflönade statstjenare, som obehörigen tillägnat sig statsmedel och

dömts till ersättningsskyldighet, af Kongl. Maj:t förklaras icke behöfva fullgöra den dem lagligen ådömda ersättningsskyldighet.

Jag tänker, att kammarens ledamöter icke under de sista veckorna glömt den reservation, som är afgifven till konstitutionsutskottets memorial n:o 7 detta år af herr Vahlin, med hvilken herrar Boström, Gyllensvärd och Johnsson instämt. Der finner man, att, när ett par regementsöfverstar tillåta sig att utfordra medel, till hvilka de icke hafva någon rätt — och naturligtvis få de dem beskedligt utbetalade af en intendent — och de genom laga dom förklaras skyldige att återbära dem, Kongl. Maj:t, som visserligen har funnit denna dom lagligen grundad, dock tillåter sig att förklara, att domen icke skall gå i verkställighet, utan att desse, som obehörigen lagt sig till med statsmedel, skola få behålla dem, icke behöfva återbära dem. Här är således förhållandet det, att i motsats mot hvad grundlagen stadgar, att det är *i brottmål*, som Kongl. Maj:t eger att göra nåd, att det är *i brottmål*, som Kongl. Maj:t i nådeväg kan upphäfva ett lagligen grundadt utslag, Kongl. Maj:t öfverflyttar denna sin benådningsrätt i kriminella mål derhän, att, när det gäller att förskona en öfverste från den honom lagligen ålagda skyldighet att återbära lönetillägg och fourageersättning för en tredje tjenstehäst under år 1894 med 765 kronor, Kongl. Maj:t säger: jag benådar honom. Kongl. Maj:t har lika mycken rätt till detta, som någon af oss har att begå en slik gerning.

Man skulle kunna tro, att, när sådant en gång har inträffat, det då skulle lända till någon rättelse för dem, som på denna nyuppfunna, af Kongl. Maj:t sjelf konstituerade nådeväg fått sig eftergifven skyldighet att återbära medel, som de olagligt och olofligt lagt vanterne på. Men det är icke förhållandet. Här nämnes i herrar Vahlins, Boströms, Gyllensvärds och Johnssons reservation till konstitutionsutskottets memorial n:o 7 tvenne öfverstar, som drabbats af kammarrättens lagligen grundade dom om återbäringsskyldighet, af hvilka emellertid en, hvilkens namn är Leuhusen, sedermera har fortsatt, efter det han genom denna underliga benådningsåtgärd en gång har sluppit undan: han har för alla 1895 och 1896 års qvartal fortfarande debiterat för den tredje hästen äfven efter det Kongl. Maj:ts resolution fallit, som fritog honom från att återbära hvad Kongl. Maj:t dock funnit, att han genom lagligen grundad dom var förpligtad att återbära för år 1894.

Så går det till, när det är fråga om regementsöfverstar, och på det sättet, jag talade om nyss förut, går det till, när det är fråga om underbefäl. De få icke ens ut det, som Riksdagen i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts eget förslag åt dem förunnat.

Ja, såsom med regementsöfverstar går det också till med diverse — diverse civile tjenstemän, bland hvilka, tror jag, i synnerhet landsekreterarne, i norr och söder hade jag så när sagt, spela en synnerligen bemärkt rol. Jag ber att få hänvisa till konstitutionsutskottets memorial n:o 14 år 1892, punkt 2, der konstitutionsutskottet har fram-

*Angående
ersättning för
notura-
portion till
underoffice-
rare och ve-
derlikar vid
armén.
(Forts.)*

Angående
ersättning för
natura-
portion till
underoffice-
rare och ve-
derlikar vid
armén.

(Forts.)

ställt en anmälan enligt 107 § regeringsformen, mot Kongl. Maj:ts beslut att genom en af Kongl. Maj:t sjelf instiftad benådningsrätt i sådana ärenden som dessa eftergifva åt dem, som befunnits vara lagligen dömda att återbära obehörigen uppburna statsmedel, skyldigheten att återbära dem till kronan. Jag skall, till ledning för kommande forskare, äfven hänvisa till konstitutionsutskottets memorial n:o 24 vid 1893 års riksdag, der alldeles samma förfarande finnes icke af konstitutionsutskottet anmaldt enligt 107 § — ty den gången fattades det nog en ledamot från Andra Kammaren, som icke fann lämpligt att vara med om det slags anmärkning, han deltagit i året förut, tänker jag; och så var den förseglade sedeln ogynsam — men af reservanter påpekadt medelst åtskilliga bidrag till ärendets belysning. Kammarrätten dömer: ni har skyldighet att återbära så och så mycket, som ni obehörigen låtit till eder utbetala; Kongl. Maj:t finner domen lagligen grundad, och sedermera förklarar Kongl. Maj:t: denna dom betyder ingenting, utan jag skänker efter detta åt den, som är dömd att återbära det. Det innebär, att Kongl. Maj:t har öfverflyttat den benådningsrätt, som han eger i kriminella mål, då han förstås just eger att upphäfva ett lagligen grundadt utslag, på ett område, dit den enligt Sveriges lag icke hör. Men detta är särskildt förhållandet, då då det gäller landssekreterare i synnerhet och regementsöfverstar. Deremot, underbefäl få icke ut det, som Riksdagen sjelf på Kongl. Maj:ts eget förslag har åt dem beviljat.

Jag instämmer i herr Pantzarhielms yrkande på bifall till min motion med den redaktionsförändring, herr Pantzarhielm deri föreslagit.

Herr Pantzarhielm: Herr greffe och talman, mine herrar! Jag har blifvit uppmärksamgjord på, att det möjligtvis kan föranleda tvetydighet, om man vidtager den af mig föreslagna redaktionsförändring, och skall därför be att få ändra den derhän, att i stället för »å 62 öre», insättes å 60, respektive 62 öre, då jag tror, att någon tvetydighet ej skall föreligga.

Häruti instämde herr A. Hedén.

Herr Erickson i Bjersby: Att statsutskottets ledamöter lika varmt som motionären och herr Pantzarhielm och en hvar annan inom denna kammare behjerta underofficerarnes ekonomiska ställning, ber jag få säga; och det ha vi ju också visat derigenom, att vi tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition angående ersättning för naturaportion till underofficerare och vederlikar vid armén, hvilken proposition ju afser en förbättring i nämnda personers lönevilkor. Jag säger, att vi hafva tillstyrkt bifall till den kongl. propositionen, ty det hafva vi ju i sak gjort, om än utskottet vidtagit sådan ändring i förslaget, att Kongl. Maj:t får inkomma till Riksdagen med förnyad framställning i ämnet, i händelse — mot förmodan — det skulle inträffa, att portions-

priset komme att öfverstiga det nu fixerade priset, 62 öre för hvarje portion.

Hvad herr Hedins motion beträffar, ber jag att få säga för min del, att om ett misstag blifvit begånget, hvilket då berott på origtig tolkning af gifna föreskrifter, misstaget bör rättas. Men med den saken är man icke på det klara. Herr Hedin säger, att, i följd af urtima-beslutet och i enlighet med vid urtima riksdagen fastställda stater, bestämmelsen rörande underofficerarnes portionsersättning skall tillämpas i enlighet med ordalydelsen i staterna. Men vi hafva nu från regeringsbänken hört, hvilken motsatt uppfattning herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har i detta fall, och om denna uppfattning är herr statsrådet visst icke ensam. Sålunda kan man väl minst säga, att den saken är omtvistlig. Och då hemställer jag och frågar: skulle vid sådant förhållande statsutskottet kunnat tillstyrka herr Hedins motion, som innehåller en önskan derom, att man skall begära hos regeringen, att till den del af underbefålet vid armén med vederlikar, som under de senare åren fått mindre, än de enligt herr Hedins uppfattning skulle hafva i portionsersättning, eller till efterlevande efter personer i nämnda ställning Kongl. Maj:t skulle utbetala skilnaden? Det kunde väl icke, så vidt jag kan förstå, statsutskottet göra, då utskottet, efter hvad jag tror, ej var öfvertygadt om riktigheten af herr Hedins uppfattning i detta fall.

Utskottet har åberopat såsom skäl för sitt afstyrkande af herr Hedins motion, att ingen af de personer, saken rör, klagat i vederbörlig ordning. Jag är förvissad, att, om en enda af dessa underofficerare — det är ju egentligen fråga om underofficerarne vid några garnisonerade värfvade regementen eller corps — hos vederbörande myndighet gjort framställning i saken, frågan säkerligen skulle blifvit på vederbörligt sätt nöjaktigt utredd. Och hade då denne klagande vunnit önskad rättelse, faller det af sig sjelft, att det beslutet kommit att gälla för dem alla. Men då skulle äfven det förhållande, som nyss antydde från statsrådsbänken, kunnat inträffa åtminstone vid en corps, att nemligen underofficerarne der hade fått återbära, hvad de *för mycket* uppburit.

Denna fråga är väl egentligen af mindre vikt, men principiellt sedt, kan den vara betydelsefull nog. Riksdagen kan dock ej gerna besluta något, förrän den vet, hvad den skall besluta om; och det minsta, man kan säga om denna fråga, är väl, att den är omtvistlig.

Af dessa skäl, herr talman, måste jag yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Pantzarhielm: Herr grefve och talman, mine herrar! Med anledning af den siste talarens yttrande, som han stödde på en uppgift från statsrådsbänken, nemligen att det skulle kunna hända, att vid någon corps underofficerarne skulle kunna blifva förpligtade att återbära, hvad de utöfver vissa fastställda portionsersättningar för mycket

*Angående
ersättning för
natura-
portion till
underoffice-
rare och ve-
derlikar vid
armén.
(Forts.)*

*Angående
ersättning för
natura-
portion till
underoffice-
rare och ve-
derlikar vid
armén.
(Forts.)*

uppburit, och då han vidare talade om frågan ur principiell synpunkt, så ber jag att få anföra ett exempel.

Det finnes fastställt för de beridne officerarne i armén en rationsersättning af 1 krona. Denna krona har åtminstone under hela min tjänstetid utbetalts till desse beridne officerare äfven vid sådana tillfällen, då rationspriset i armén varit betydligt lägre än 1 krona. Det har äfven inträffat tillfällen, då detta rationspris varit obetydligt högre än 1 krona, men då ha dessa officerare i alla fall ej fått högre ersättning än 1 krona. Jag tror, att i regel rationspriset under de senare åren hållit sig under 1 krona, men aldrig har det därför varit tal om, att någon afprutning på denna rationsersättning skulle ske.

Då detta oanmärkt så länge tillämpats, som här skett, så synes det mig, att, då det en gång faststälts ett portionspris, enligt hvilket underofficerarne skulle ha portionsersättning, det verkligen finnes lagliga och grundade skäl att äfven till underofficerarne utbetala denna ersättning fullt. Och då detta ej har skett, tror jag, att man kan påstå, att det har skett utan stöd af verkligt lagliga grunder och giltiga rättsprinciper.

Jag får därför vidhålla mitt yrkande, att skillnaden mellan den ersättning, som verkligen kommit dessa underofficerare till del, och den, som de varit berättigade att få, måtte bli dem ersatt.

Herr John Olsson: Jag skall be att få lemna ett par upplysningar med anledning af den sak, som herr Hedin berörde, nemligen frågan om utbetalning af ersättning till vissa regementschefer för en tredje tjenstehäst, oaktadt detta enligt den stat, som år 1892 fastställdes, icke varit berättigadt.

Som herr Hedin omnämnde, gjordes år 1894 af arméförvaltningen anmärkning mot, att öfverstarne Berg och Leuhusen i strid med lönestaten hade debiterat ersättning för en tredje tjenstehäst. Med anledning af de besvär, som öfver denna anmärkning anfördes af nämnda begge öfverstar, förklarade först kammarrätten, att arméförvaltningens åtgärd vore lagligen grundad, och sedermera Kongl. Maj:t i resolution af den 24 juli 1896, att Kongl. Maj:t hade funnit kammarrättens utslag vara lagligen grundadt, men med afseende å de i målet förekomna omständigheter ville låta bero vid den till klaganden redan gjorda utbetalningen af ifrågavarande belopp. Detta Kongl. Maj:ts utslag är under-tecknad af dess tillförordnade regering: L. Douglas, H. Wikblad, V. L. Groll och Axel Rappe. Sedermera har, på sätt herr Hedin äfven omnämnt, öfverste Leuhusen fortfarande under år 1895 och 1896 uttagit ersättning för denna tredje tjenstehäst, och har detta skett äfven under 1896 års två sista qvartal, sedan Kongl. Maj:t meddelat ofvan nämnda utslag.

Men det märkligaste i denna sak är den motivering, som herr öfverste Leuhusen i sina förklaringar till arméförvaltningen anført. Arméförvaltningen har naturligtvis fortfarande, sin pligt likmätigt, gjort anmärkning mot att ersättningen uttagits under de nämnda åren, och öfverste Leuhusen har i alla dessa fall afgifvit likalydande förklaringar

till arméförvaltningen. Han anför, »att enär Kongl. Maj:t genom nådig resolution den 24 juli 1896 med hänsyn till i ett alldeles liknande mål förekomna omständigheter velat låta bero vid den till mig gjorda utbetalningen under år 1894, och jag ej fått del af nämnda nådiga resolution före den 18 januari detta år, har jag haft skäl antaga det vara min rättighet att utfå anmärkta lönetilläggs- och fourageersättning äfven för åren 1895 och 1896». Han hemställer fördenskull, att anmärkningen ej måtte föranleda till någon åtgärd ifrån arméförvaltningens sida.

Angående ersättning för naturaportion till underofficerare och vederlikar vid armén.

(Forts.)

Jag anmärker i förbigående, att det synes mig, som om dessa båda skäl, som han anför, i viss mån upphäfva hvarandra; ty om öfverste Leuhusen icke förrän i januari 1897 hade fått kännedom om Kongl. Maj:ts resolution, kunde han ej heller deraf haft anledning att, såsom han säger, tro sig hafva rätt att utfå det anmärkta beloppet.

Emellertid, hvad jag vill fästa mig vid, är, att han för sin åtgärd åberopat just den Kongl. Maj:ts resolution, hvarigenom Kongl. Maj:t förklarat sig låta bero vid den gjorda uttagningen. Han åberopar detta uttalande såsom stöd för att han trott sig ega rätt till att utfå det ifrågavarande beloppet. Det är ju ganska anmärkningsvärdt, att, när en dylik anmärkning gjorts, regementschefen i fråga hos Kongl. Maj:t får ett utslag, som i viss mån kan berättiga honom till ett sådant uttalande.

Jag tillåter mig därför att till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet rigta en vördsam hemställan, huruvida icke herr statsrådet behagade meddela kammaren, om öfverste Leuhusen äfven för framtiden kan anses berättigad att, enligt den tolkning, han sökt göra gällande i denna sak, tillgodogöra sig ersättning för en tredje tjenstehäst. I viss mån synes han ju hafva ett stöd för sin uppfattning i den kongl. resolutionen, som visserligen förklarat hans åtgärd olaglig, men på samma gång upphäfver den.

Herr *Olssons* yttrande afbröts här af herr talmannen, som yttrade: Jag får fråga, om det är talarens mening att framställa en interpellation. Afser talaren det, är formen gifven i kammarens arbetsordning.

Herr John Olsson fortsatte: Herr talman! Jag har icke haft för afsigt att framställa en formlig interpellation, utan jag har blott till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet vördsamt hemställt, såsom jag uttryckte mig, huruvida han behagade meddela kammaren någon upplysning i denna, såsom mig synes, icke oviktiga fråga. Men jag hemställer emellertid, huruvida det är mig förmenadt att vidare yttra mig i denna sak? I motsatt fall ber jag att få tillägga rörande den fråga, som här föreligger, att underofficerarne utan allt tvifvel torde ega laglig rätt till den portionsersättning, som är i fråga, eftersom ju staten af år 1892 upptager sådan portionsersättning såsom tillkommande dem; och utan tvifvel skulle de också genom att vända

*Angående
ersättning för
natu-
ration till
underoffice-
rare och ve-
derlikar vid
armén.*

sig till domstol kunna få staten lagligen ålagd att betala den resterande portionersättningen. Men det är ju klart, att ett sådant steg icke kan för underofficerarne vara någon angenäm åtgärd. Derför tillåter jag mig för min del att hemställa, att Riksdagen måtte vidtaga någon åtgärd till förmån för deras obestriddigen fullt lagliga och berättigade fordringar i denna sak.

(Forts.)

Herr Svensson i Karlskrona: Det var med anledning af hvad en ärad ledamot af statsutskottet här yttrade, som jag begärde ordet.

Han sade, att statsutskottet behjertat underofficerarnes svåra ställning och därför också tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Ja, men med en viss modifikation!

Men jag kan icke underlåta att äfven yttra mig i den fråga, som nu föreligger, nemligen herr Hedins motion. Jag kan icke anse annat än alldeles befogadt, att för underofficerare, som tillhöra sådana regementen eller corpser, för hvilka Riksdagen fastställt stat och deri bestämdt en viss siffra för portionersättningen, denna ock bör utgå efter den bestämda siffran. Om man säger, att denna siffra blott förslagsvis lagts till grund för beräkningarne, så att denna ersättning skulle kunna stiga eller falla, beroende på det upphandlingspris å portioner, som gäller för det truppförband, underofficerarne tillhöra, så förvånar det mig, att icke samma förhållande gäller i fråga om underofficerarnes beklädnadsersättning. Äfven denna beklädnadsersättning är beräknad till visst pris; men jag har icke hört talas om, att någon ändring i detta ersättningsbelopp blifvit gjord, utan den summa, som är i staten upptagen för underofficerares beklädnad, har blifvit dem tillagd, oaktadt naturligtvis beklädnadsmaterialiernas lika väl som portionernas värde stiger och faller under olika år.

Jag ber, herr talman, att få förena mig i det yrkande, som gjorts af herr Pantzarhielm i hans senaste anförande.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: Herr talman, mine herrar! Jag måste tillstå, att jag för närvarande befinner mig i en ganska svår ställning, då somliga talare, såsom mig synes, inlåtit sig på ett ämne, som icke för närvarande föreligger. Att å min sida upptaga detta ämne till behandling skulle, fruktar jag, vara att ingå på saker, som jag icke nu har rättighet att tala om. Å andra sidan är det ju rätt obehagligt att få beskyllningar rigtade mot sig, som man anser sig icke nu böra upptaga till besvarande. Jag vill emellertid i afseende på den anmärkning, som här blifvit af tvenne talare framlagd, blott säga, att det *kan* svaras på den frågan på ett fullt tillfredsställande sätt.

Herr Sahlin: Jag finner det visserligen uppenbart, att ordalydelsen i de skrivelser och det beslut, som här åberopats, tillkommit af oaksamhet, och att således ett bestämmande af portionspriset till

62 öre ej var afsedt; men på samma gång finner jag det fullkomligt lika uppenbart, att de ifrågavarande statstjänarnes rätt att åtnjuta portionsersättning är bestämd just genom den ordalydelse, som faktiskt föreligger. Jag är därför, herr talman, för min del benägen att yrka bifall till det yrkande, som här förut gjorts och fixerats i herr Pantzarhielms senaste anförande.

Men på samma gång är det ock för mig personligen ett behof att uttala mig om de hänsyftningar, som här gjorts. Jag har ej behöft dem för att bestämma min ståndpunkt till den föreliggande frågan, och jag beklagar, att dylika hänsyftningar gjorts.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på bifall till det af herr Pantzarhielm under öfverläggningen framställda förslag; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet i mom. b af förevarande utlåtande n:o 62 hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit det af herr Pantzarhielm under öfverläggningen framställda förslag.

Omröstningen visade 133 ja mot 75 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 9.

Slutligen föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 63, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till Göteborgs beväring å sjösidan och öfre Norrlands fasta försvar.

*Angående
anslag till
Göteborgs be-
väring å
sjösidan
m. m.*

Uti statsverkspropositionen hade Kongl. Maj:t i afseende å regleringen af utgifterna under fjerdre hufvudtiteln föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1898 bevilja, dels under punkt 23 till påbörjande af befästringsarbeten vid inloppet till Göteborg 500,000 kronor och

Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästning
m. m.
(Forts.)

dels under punkt 24 till påbörjande af befästningsanläggningar vid Boden 500,000 kronor.

Uti en inom Första Kammaren väckt motion (n:o 5) hade herr friherre R. M. Klinckowström yrkat, att båda här ofvan omnämnda anslag, hvartdera å 500,000 kronor, ej måtte af Riksdagen beviljas.

Under *mom. a)* hemställde utskottet till en början:

att Riksdagen måtte, med anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställningar, hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en fullständig utredning af frågan om ordnandet af landets fasta försvar i syfte, som af utskottet i motiveringen närmare angifvits.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde

Chefen för landtförvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: Herr grefve och talman, mine herrar! Sedan med detta års utgång det härordningsförslag, som beslöts år 1892, blifvit i hufvudsak genomfördt, torde tidpunkten vara inne att börja med det fasta försvaret och att söka sätta detta senare i sådan ställning, att det motsvarar, dels hvad landet förmår bära i sådant hänseende, dels det program, den tanke, som är uppställd i afseende å ordnandet af våra rörliga försvarskrafter — nemligen att upprätthålla rikets neutralitet och försvara vår sjelfständighet. Det är klart, att samma synpunkter böra göras gällande i afseende å det fasta som å det rörliga försvaret.

I statsrådsprotokollet den 2 januari 1896 framlades för Riksdagen den plan, enligt hvilken det fasta försvaret ansågs böra ordnas; och jag tror icke, att man för närvarande kan tänka på att gå *utöfver* denna plan. Fränsedt Karlsborg, som väl så småningom skall byggas färdigt, omfattade programmet i öfrigt, som kammaren väl erinrar sig, att söka fullborda befästningarne för försvaret af inloppen till Stockholm och Karlskrona, äfvensom att på Gotland söka få en fast punkt, i ändamål att vid krig de försvarskrafter, som der finnas, skola kunna hålla ön, till dess ett eventuellt fredsslut komme att bestämma öfver våra förhållanden, vidare ett försvar för inloppet till Göteborg och slutligen en befäst plats i Norrland. På samma gång som dessa punkter beskrefvos och motiven för åtgärderna i det ena eller det andra afseendet framlades, påvisades äfven de kostnader, som skulle blifva följden af så väl det ena som det andra förslagens antagande.

Jag säger, att man icke torde kunna gå *utöfver* det program, som då framlades. Ty sammanräknar man kostnaderna för alla dessa befästningar — inclusive Karlsborg — så komma de, äfven om derifrån dragas de medel, som redan utanordnats för Vaxholm och Karlskrona, att uppgå till närmare 24 millioner kronor. Och ett större belopp än detta lär väl den svenska representationen för närvarande icke vara betänkt på att afse för det fasta försvarets ordnande. Att nu framkasta nya planer, såsom att befästa Stockholm å landsidan och göra

det till en punkt, hvarest hela landets försvarskrafter skulle samlas, är, tror jag, ej lämpligt. Sådana der storartade planer äro vi ännu ej vuxna, och de behöfvas för visso icke heller. Med fäst afseende å det rörliga försvar, som nu håller på att blifva färdigorganiseradt, och de befästningar, som redan finnas, om än ej i komplett skick, förefaller det mig, som om man har grundad anledning påstå, att försvaret af Mälaredalen har — då tillika flottan snart, som vi skola hoppas, blifver klar — blifvit tillgodosedt med fästningar så mycket man för närvarande kan göra.

Men jag tror också å andra sidan, att man icke kan tänka på att uppställa ett program för det fasta försvarets ordnande, som är *mindre*, än hvad som då angafs. Icke kan man öfvergifva planen att vidmagthålla och fullborda befästningarne vid Vaxholm och icke heller befästningarne vid Karlskrona.

Med afseende å Gotland skulle möjligen den tanken kunna ut-sägas, att det lönar ej mödan att befästa ön; och det är icke utan, att jag hört röster här och der, som säga: vi kunna icke försvara Gotland. Men, mine herrar, jag vågar påstå, att ett sådant uttalande är icke värdigt vår representation och vårt land. Tillhör Gotland oss, är det vår ovilkorliga förpligtelse att göra *allt* för att försvara denna ö; och det är för visso icke omöjligt. Visserligen äro försvarskrafterna på Gotland temligen begränsade. Men en på lämplig punkt i det inre af ön anlagd befästning kan göras så stark, att den med de rörliga försvarskrafter, som finnas att tillgå, har utsigt att under ett helt krigs förlopp kunna hålla sig mot fienden. Som icke heller kostnaderna blifva allt för stora för en sådan befästning, böra vi så mycket mindre tveka att anlägga den för att skydda vår egendom. Det är också, sedt ur synpunkten att upprätthålla vår neutralitet, nödvändigt att göra något för Gotlands försvar. Icke längre tillbaka i tiden än år 1885 fingo vi, såsom ett nog ej så ogrundadt rykte visste berätta, från en magt höra en bestämd fordran på att vi skulle utesluta en annan magt från att löpa in vid Gotland med sin flotta. Vi hafva sålunda, om vi vilja upprätthålla vår neutralitet, äfven ett slags internationel förbindelse — skulle man kunna säga — med afseende på utförandet å denna ö af de arbeten för det fasta försvaret af densamma, som vi förmå.

Jag kommer sedan till frågan om Göteborgs befästande. Betydelsen af att kunna för fiendtliga fartyg tillstänga inloppet till Göteborg synes mig hafva blifvit ännu mer pointerad af hvad som inträffat just i dessa dagar. Det är herrarne alla bekant, huru som den grekiska regeringen icke dragit sig det allra minsta för att bombardera turkiska städer. Och kan det anses vara öfverensstämmande med folk-rättens lagar, att ett land, sådant som Grekland — och grekerna äro ju en folklig nation, om någon — gör något dylikt, så kunna vi vara förvissade om, att vi måste vara beredda på liknande åtgärder från andra magters sida, om så olyckligt skulle vara, att vi råkade i krig. Och det är icke endast fråga härom. Det kan ju mycket väl hända,

*Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästande å
sjösidan
m. m.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästande af
sjösidan
m. m.
(Forts.)*

att, när det komme att gälla neutralitetens upprätthållande, man skulle kunna råka i konflikt, emedan man icke tillgodosett det fasta försvaret vid en så vigtig punkt som Göteborg.

Men sedan kanske någon kan säga: jø, det är mycket sant, och allt hvad vi kunna, det skola vi göra, när det gäller landets hufvud- delar, dess lifscentra, men är det lika viktigt att också utföra befästningsanordningar i öfre Norrland? Kan icke, måhända, detta befästande af Boden undvaras, och programmet sålunda minskas? Det är nog stora kostnader ändå. Skulle man icke tills vidare kunna låta det anstå med denna punkt, om hvilken man ju så litet hört, förrän under den allra sista tiden?

Jag vill då erinra derom, att om också icke mycket talats om saken, så har dock mycket arbetats på den sedan 10 år tillbaka, och då herrarne läsa igenom anförandena till statsrådsprotokollet, så finna herrarne, att alla myndigheter hafva yttrat sig om denna punkt och att alla militära undersökningar, som kunna göras, också äro gjorda.

Om man nu icke, sedan beslut om jernvägens byggande blifvit fattadt, vidtager några åtgärder för att trygga denna inmarsch- väg till vårt land, hvad blifver då följden? Jag tror icke, att det der problemet är svårare, än att hvar och en, som vill sysselsätta sig med dess lösning, lätt kan svara på detsamma. Låt oss tänka oss, mine herrar, att denna jernvägsknut, Boden, befunne sig i en fiendlig magts våld! Kan någon då nämna en punkt i hela Norrbotten norr om Lule elf, hvarest våra stridskrafter skulle kunna stå qvar? Nej, jag är för- vissad om, att, om herrarne det minsta gifva sig tid att reflektera på denna situation, herrarne skola inse, att det är omöjligt! I och med detsamma som en fiendtlig truppstyrka besatt Boden, kunna vi icke hafva några stridskrafter qvar i öfre Norrbotten, utan detta landskap går förloradt. Och blott den tanken är nog för att visa, hvilken omät- lig betydelse, denna jernvägsknut, Boden, i själfva verket eger.

Och icke det allenast. Boden har inflytande icke blott för Norr- bottens försvar. Har Norrbotten fallit, så lärers allt den del af broder- landet, som ligger vester om Norrbotten, följa med. Och icke nog härmed ens! Utan skulle svenska försvarskrafter söka att rycka fram söder ifrån, sedan Boden befinner sig i en fiendtlig magts våld, så hemställer jag till dem, som känna till terrängen der uppe (och det fins ju åtskilliga af herrarne, som känna dessa trakter), om ett upp- ställande af stridskrafter söder om Boden, på andra sidan Lule elf, vore till något gagn. Nej, det är omöjligt på den grund, att bakom de öppna slätter, som utbreda sig söder om Boden, på denna sida elfven, der resa sig höga berg, genom hvilka ingen annan väg leder än jernvägen och den nyanlagda militärvägen. Således, om man vå- gade att rycka fram med sina trupper så långt som till söder om Bo- den, sedan en fiende bemäktigat sig detta, så skulle man riskera att — om man blefve slagen — blifva fullkomligt tillintetgjord. Ett åter- tåg genom detta långa pass, som leder från Luledalen till Pitedalen, skulle nemligen vara omöjligt att utföra, om en fiende trängde på.

Jag vill således säga det, att af en fiendtlig styrkas besättande af Boden följer med nödvändighet icke allenast förlusten af Norrbotten norr om Lule elf, utan äfven förlusten af hela området ända ned till Pite elf.

Nå, hvad betyder då detta? kan någon säga; det är förlusten af ett landskap, det är visserligen mycket ledsamt, men *Sverige* finnes ju qvar. Godt och väl, men detta resonnement eger lika litet sin tillämplighet här, när det gäller Norrbotten, som när det gäller Gotland. Men jag vill tillfoga, att förlusten af Norrbotten har *dessutom* den svåra påföljden, att vårt lands fortsatta försvar blifver satt på spel i allra högsta grad, emedan man, sedan Norrbotten blifvit intaget, har motståndare att möta, icke blott öster ifrån, utan äfven omfattande, norr ifrån. Det är därför, mine herrar, som denna föreslagna befästning har en så utomordentligt stor vikt och betydelse.

Men — säger man — om nu denna befästning kommer till stånd, vinner man då verkligen dermed det mål, som man hoppas uppnå med en dylik befästning? Och det är ju ytterligare en fråga, som måste besvaras jakande. Håller, med ett ord, en befästning på denna plats, hvad man måste fordra af densamma? Den måste ju vara af den beskaffenhet, att den skall kunna hålla stängen mot de fiendtliga stridskrafter, som kunna väntas framrycka mot densamma. Och icke nog dermed: den skall äfven kunna binda en så stor fiendtlig truppstyrka, att vidare framryckande af motståndaren längre söder ut blir förekommet.

Det är ganska svårt att i en kammaredebatt redogöra för dessa förhållanden och dermed ådagalägga, att så verkligen blir händelsen. I liknande frågor är det ju så, att man nödgas hålla till godo med hvad som påstås af fackmän. Jag kan således icke säga mer, än att enligt fackmännens åsigt skall en dylik befästning icke allenast hejda en framryckande fiende, utan äfven tvinga honom att afdela en så stor del af sina stridskrafter, att icke någon afsevärd styrka kan tänkas rycka vidare söder ut.

Det har nyss vid diskussionen om denna fråga i Första Kammaren framkastats en invändning, som jag icke väntat mig. Men just därför, att den framställdes i Första Kammaren, föreställer jag mig, att man kan hafva att vänta den äfven i denna kammare. Invändningen innebar, att på den smalaste delen af Bottniska viken, der det icke är längre afstånd mellan Sverige och Finland än ett par dagsmarscher, skulle vintertiden en fiendtlig styrka kunna rycka öfver isen och i allt fall äfven sommartiden transporter kunna göras, hvarigenom förbindelsen kunde afskräas mellan våra stridskrafter norr om Boden och dem, som stode söder om Qvarken. Enligt den talareshörens förmenande, som framställde denna invändning, skulle densamma vara förnämsta skälet, hvarför en befästning icke borde anläggas. Jag svarade härpå, att om något sådant kunde antagas skola inträffa, äfven om en befästning finnes der, vore detta det allra tydligaste beviset för nödvändigheten af att befästningsanläggningar *måste* företagas der uppe. Ty skall man tänka sig en landstigning af fiendtliga trupper i Vesterbotten eller Norr-

*Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästning åt
sjösidan
m. m.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästade ät
sjösidan
m. m.
(Forts.)*

botten, äfven sedan genom jernvägens tillkomst det blifvit möjligt för fienden att göra sitt hufvudangrepp norr om Bottniska viken, så är det så mycket nödvändigare, att våra stridskrafter der stödjas genom fasta försvarsanstalter. Ty finnes icke någon fast punkt der uppe, är det ju gifvet, att de stridskrafter, som befinna sig norr om den plats, der landstigningen företagits af fienden, blifva afskurna. Det var just detta, som var en af hufvudanledningarna till konventionen i Kalix under 1808—1809 års krig, nemligen att fienden landstigit vid Umeå. Har man åter en befästad punkt, vinner man derigenom, att man blir oberoende af tilldragelser, som ega rum på andra krigsteatrar. Norrbotten bildar en krigsteater för sig, som, stödd på denna fasta punkt, är oberoende af de andra, till dess landets öfriga försvarskrafter hunnit drifva undan de trupper, som kunna tänkas hafva landstigit längre söder ut. Denna invändning utgör således ett ytterligare stöd för den åsigten, att det är nödvändigt att hafva en fast punkt i Norrbotten.

Jag återgår nu till den frågan, som jag vill ställa till hvem som helst: huru skall man i dessa glest befolkade trakter och på dessa vidsträckta områden kunna hoppas att utföra ett försvar med tillräcklig kraft, om man icke har en befästning att stödja sig på? Nu har utskottet föreslagit, »att Riksdagen må, med anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställningar, hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en fullständig utredning af frågan om ordnandet af landets fasta försvar», och jag vill ingalunda motsätta mig en sådan undersökning, ty det är klart, att, vid sidan af de militära omständigheterna, de ekonomiska förhållandena härvid spela en mycket betydande roll. Jag önskar tvärt om ganska lifligt, att en sådan undersökning måtte komma till stånd och att den måtte verkställas af en komité, sammansatt af många personer, ty jag hyser icke minsta tvekan om, att jag får lika många bundsförvandter i mina åsikter som det blir ledamöter i denna komité. Jag är nemligen förvissad om, att man icke behöfver mer än göra en resa upp till dessa aflägsna trakter för att komma på det klara med, att Boden måste befästas och att Boden just också är den rätta punkten härför.

Deremot kan jag icke finna, att den motivering, utskottet här har lemnat, är fullt tillfredsställande, då utskottet säger, »att frågan om ordnandet af landets fasta försvar och den ordning, hvari åtgärder härför böra vidtagas, om Riksdagen kommer att besluta fortsättande af den norrländska stambanan från Kalix elf, inträder i nytt skede.» Jag anser nemligen, att i och med detsamma som beslut fattats om fortsättandet af jernvägen från Boden mot riksgränsen, i och med det samma har befästningsfrågan kommit i ett nytt läge, och i och med detsamma har frågan om Bodens befästande trätt fram i främsta rummet.

Jag har genom de underrättelser, som jag förskaffat mig från finska sidan, fått veta, att det utskott af finska landtdagen, som haft att behandla saken, beslutit sig för att tillstyrka beviljandet af 9 millioner

mark för fortsättandet af jernvägen från Uleåborg till Torneå, äfvensom hemställt. att banan skall byggas så fort som möjligt, och att vid alla jernvägsbroar, som anläggas öfver de betydande elfvarne på finska sidan, jemväl landsvägsbroar skola uppföras, så att man alltså kan röra sig icke endast på jernvägen, utan äfven på landsvägen der bredvid. Detta är således samma tanke, som kammaren återfinner i detta års kongl. proposition, att bygga icke blott en jernväg, utan på samma gång också en landsväg bredvid. Om således nu senast inom fyra år jernvägen på finska sidan blir färdig från Uleåborg till Torneå och på den svenska sidan till Kalix, tro herrarne då, att, om man skulle vänta med att vidtaga några åtgärder för det fasta försvaret, tills man börjat framdraga jernvägen bortom Kalix elf, man på de få år, som återstå, innan banan blir färdig, skulle hinna med de nödiga befästningsarbetena? Och det måste väl dock vara klart för hvar och en, som inser betydelsen af denna krigsteater, sedan jernvägen kommit till stånd, och det hot mot vår sjelfständighet, som ligger i möjligheten för en fiendtlig armé att kunna anfalla oss på denna väg — det måste väl, säger jag, för hvar och en, som inser detta, vara klart, att, om man skall söka genom en fästning vid Boden trygga vårt försvar, denna fästning måste komma till stånd, på samma gång jernvägen är färdig: det är den senaste tidpunkten.

Man har åberopat sig på t. f. chefens för generalstaben yttrande för ungefär två år sedan i denna fråga såsom stöd för den åsigten, att man kunde vänta, tills jernvägen framdragits till Kalix elf, men jag vill då erinra om, hvad nämnde chef verkligen sagt. Han yttrar sig på följande sätt: »Jag drager icke i betänkande att såsom en oeffriglig fordran, från militärisk synpunkt sedt, för att icke det ifrågasatta framdragandet af norra stambanan till riksgränsen skall lända vårt försvarsväsen till obotlig skada, uppställa en befästningsanläggning i Norrbotten.» Och vidare yttrar han, att denna befästning skall byggas så snart som möjligt, och senast när banan föres öfver Kalix elf. Om man nu sammanställer detta dermed, att ändamålet med hela befästningsanläggningen är att göra tjenst, så snart genom jernvägens anläggning möjlighet för fienden öppnats att med stora truppmassor marschera upp emot oss, så är det klart, att vi icke nu mera hafva så lång tid, att vi kunna vänta, tills jernvägen kommer till Kalix elf. Jag vill, som sagdt, långt ifrån motsätta mig den begärda undersökningen, men jag vill framhålla nödvändigheten af att denna undersökning *sker tillräckligt snart*. Om man erinrar sig den tid, som under de sista åren åtgått för befästningsarbetens utförande i större eller mindre stater i Europa, så skall man finna, att för dessa stater, äfven om de disponerat öfver penningtullgångar långt öfver hvad vi kunna tänka på, dock åtgått åtta à tio år, innan befästningarna blifvit färdiga. Jag vill icke jemföra de fästningsanläggningar, som för oss nu ifrågasatts, med hvad andra länder gjort, ty våra äro mycket mindre; jag vill alltså icke jemföra dem med t. ex. Köpenhamns befästande eller hvad det lilla landet Rumänien gjort för försvaret af sin hufvudstad och

*Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästande öf-
sjosidan
m. m.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästande åt
sjösidan
m. m.
(Forts.)*

gränsen mot Ryssland, men jag kan dock nämna, att Rumänien utgifvit 70 millioner francs för Bukarests befästande och kanske hälften så många millioner för befästande af sin första försvarslinie, Serethfloden, ej långt från gränsen. Men äfven om man icke sätter i fråga ett större belopp, jemfördt med dessa länders befästningskostnader, än 8 millioner kronor, så tror jag dock icke, att ett dylikt arbete kan utföras på mindre tid än fem år. Vi kunna icke tänka på att skicka för mycket folk till öfre Norrland på en gång, ty då komma alla pris att stiga och således äfven för befästningarna i dess helhet, och vidare erfordras för dem pansar- och jernkonstruktioner, och det är i hög grad önskligt, att vi icke taga dessa från utlandet, utan så mycket som möjligt uppmuntra svensk industri. Tänker man på dessa förhållanden, så tror jag, att alla kunna vara ense derom, att den allra kortaste tid, hvar på fästningsanläggningen kan bli färdig, är omkring fem år.

Beräkna vi nu å andra sidan den tid, som kommer att åtgå, innan jernvägen blir färdig, så torde herrarne finna, att man icke har många år på sig för att uppföra sitt befästningsförslag, och att undersökningen måste ske så snart som möjligt. Komitén skulle kunna göra sina resor nu efter Riksdagens slut på sommaren och uppsätta sitt betänkande på hösten, så att man skulle kunna ha dess förslag färdigt till nästa riksdag. Då tror jag, att hvad Kongl. Maj:t föreslagit kan hinna utföras i tillräcklig tid. Ty det är ej nog med, att något en gång kommer att göras, utan hvad som skall göras måste också ske på en kort tid. Att vi, såsom fallet varit med Karlsborg, skola hålla på tre kvarts sekel med dessa befästningar utan att komma till slut, är icke tänkbart, när det gäller en punkt invid gränsen, och en punkt, hvars befästande blifvit en nödvändighet just till följd af jernvägens framdragande.

Nu är det klart, att, äfven om man skall inskränka programmet för befästningsväsendet till det minsta möjliga — i hvilket afseende man dock, såsom jag nämnt, icke torde kunna gå ned till ett mindre program än det, som af mig nyss angafs och med hvilket jag framkom i januari 1896 — det är i allt fall klart, att äfven detta program går till många millioner kronor. Det är därför skäl att, då staten nu förfogar öfver tillgångar, börja att afsätta medel för dessa befästningar. Hafva undersökningarna en gång gifvit vid handen, att det och det måste göras, så är det icke säkert, att man då genast kan disponera de nödiga medlen. Derför torde det vara nödvändigt att i tid börja tänka på att afsätta, hvad som behöfves, och det vore därför, enligt mitt förmenande, klokt, om äfven denna kammare fattade beslut om att redan nu börja att för ändamålet afsätta medel, så att, när beslut en gång fattas om, hvad som bör göras, förslaget må kunna utföras så snart som möjligt, så som jag är förvissad om, till gagn för fosterlandet och tryggande af dess försvar.

Vidare yttrades icke, utskottets hemställan bifölls.

I mom b.) hemstälde utskottet vidare:

att, i enlighet med herr friherre Klinckowströms omförmälda yrkanden, Kongl. Maj:ts förevarande framställningar om anvisande af dels 500,000 kronor till påbörjande af befästringsarbeten vid inloppet till Göteborg, dels ock 500,000 kronor till påbörjande af befästringsanläggningar vid Boden ej måtte af Riksdagen bifallas.

*Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästande åt
sjösidan
m. m.
(Forts.)*

Häremot hade i afgifven reservation herrar *Chr. Lundeberg*, friherre *F. W. von Otter*, *H. P. P. Tamm*, *I. Wijk*, *K. Bohnstedt*, greve *Ph. Klingspor*, *E. Fränckel*, *F. E. Pettersson*, friherre *J. T. Gripenstedt*, *C. U. S. Lybeck*, greve *Fr. Wachtmeister* och *Th. Nyström* nemstält:

att Riksdagen måtte, med anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställningar och utan afseende å herr friherre Klinckowströms förenämnda yrkande, i riksstaten för år 1898 uppföra ett belopp af 1,000,000 kronor att afsättas för att efter Riksdagens medgifvande användas för stärkande af landets fasta försvar.

Efter uppläsande af utskottets hemställan, anförde:

Herr Crusebjörn: Herr greve och talman! Då jag förut vid behandlingen här i kammaren af frågan rörande Kalix-banan uttryckt den mening, att i sammanhang med denna banas byggande äfven påbörjandet af befästningarna i Norrbotten borde ega rum och därför då anført skäl, skall jag nu endast uttala den mening, att jag helst hade sett, att Riksdagen hade bifallit Kongl. Maj:ts förslag om beviljande redan vid denna riksdag af 500,000 kronor till påbörjande af nyssnämnda befästningar.

Man har visserligen anmärkt, att det icke vore till fullo klart, hvar dessa befästningar borde vara belägna, ej heller, om planen för fästningen vore den rätta. Hvad den saken angår, vill jag dock säga, att så många års arbeten ha blifvit nedlagda på denna utredning, utaf personer, som stått högt i militärisk bildning; olika förslag ha uppgjorts och vägts mot hvarandra; grundliga kostnadsberäkningar hafva verkställts, på det att man skulle bli fullt säker i den frågan. Emellertid kan jag väl förstå, att Riksdagen vill väl se sig före, innan Riksdagen går att besluta i en så stor och viktig fråga som denna, som likväl skulle medföra en utgift för staten af flera millioner kronor, i synnerhet då härtill kommer, att äfven andra befästningar inom riket äro på tal och fordringarna på dem säkerligen berättigade, för att icke säga nödvändiga. Jag vill nu icke upprepa, hvad som i det afseendet nyss sades om befästningarna på Gotland och äfven om Göteborgs befästande.

Ehuruval således utredningen med afseende på befästningarna i Öfre Norrbotten finnas vara med all noggrannhet verkställd, finner jag likväl, såsom jag nyss antydde, på grund af den stora kostnaden för dessa befästningar det vara helt naturligt, att Riksdagen fordrar ytterligare utredning, kanske icke så mycket för att få klarhet vis å vis de rent militära förhållandena, utan snarare för att kunna få klarhet angå-

*Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästade åt-
sidosidan
m. m.
(Forts.)*

ende den plan, efter hvilken fästningsarbetena böra bedrivas, och framför allt för att få utredt, huru nödiga medel för dessa befästningars utförande inom rimlig tid böra anskaffas. Det är därför, som jag för min del icke ansett mig böra hafva någon invändning mot utskottets förslag i mom. a.

Deremot kan jag icke följa utskottet, hvad angår mom. b. När man, såsom utskottets betänkande ger vid handen, till fullo inser vigten och nödvändigheten af befästningarnas snara tillkomst på flera håll, så har man ju också fullkomligt klart för sig, att kostnaderna för de samma bli stora, och det har ju förut under ärendets behandling vid en föregående riksdag påvisats, att åtminstone 20 millioner kronor krävas. Under sådana förhållanden torde det vara välbetänkt att, såsom reservanternas från Första Kammaren hafva tänkt, redan nu afsätta en million kronor till en befästningsfond, hvarifrån medel af Riksdagen sedan kunde anvisas för de befästningar, som inom närmaste tiden kunna komma att beslutas.

Det är väl bekant, att här inom Riksdagen finnes en stor grupp, som anser, att bästa sättet att lösa befästningsfrågorna, hvad angår anskaffandet af de nödiga medlen, är att, liksom man gjort äfven uti de stora och rikare länderna, upplåna det nyss nämnda beloppet, tjugu millioner kronor, och sedermera genom uppförande i budgeten af ett anslag, tillräckligt för såväl ränta som amortering, på en tid af trettio år inbetala lånet. Denna åsigt har vid två särskilda tillfällen vunnit stor anslutning inom Första Kammaren, ehuru den rönt motstånd inom denna kammare.

Jag kan väl fatta, att man är betänksam, då det är fråga om att upplåna penningar för att dermed bestrida utgifter af detta slag. Men är man detta, och kan dylik upplåning undvikas, men syftet ändock nås på ett ändamålsenligt sätt, så anser jag, att man bör sträfvadertill. Och enligt min åsigt är enda sättet därför att, då penningar finnas att disponera, redan i tid i budgeten afsätta medel för ändamålet. Detta är den enda väg, på hvilken man efter min mening kan undvika lånevägen.

På de grunder, jag nu haft äran anföra, får jag hos herr talmannen hemställa om bifall till reservanternas yrkande, hvilket återfinnes å sidan 13 i utskottets utlåtande, eller »att Riksdagen må, med anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställningar och utan afseende å herr friherre Klinckowströms förenämnda yrkande, i riksstaten för år 1898 uppföra ett belopp af, 1,000,000 kronor att afsättas för att efter Riksdagens medgifvande användas för stärkande af landets fasta försvar.

Herr *Husberg* förklarade sig instämma med herr *Crusebjörn*.

Herr *Wawrinsky* yttrade: Då jag vördsamt hemställer om kammarens uppmärksamhet för någon kort stund vid denna ogynnsamma timme på dagen, så vågar jag påräkna sådan, därför att det är så sällan, som jag begär ordet och jag på många år ej besvärat kammaren med ett

längre anförande. Jag finner mig emellertid manad att vid denna punkt säga några ord.

Herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet anförde en invändning mot befästningarna vid Boden, hvilken gjorts i Första Kammaren, och han fann, att det åsyftade uttalandet snarare talade till förmån för Kongl. Maj:ts förslag än emot detsamma. Jag vågar vädja till herr statsrådet, huruvida det emellertid ej är beroende på det skede, i hvilket uppmarschen af vår armé till de nordligaste provinserna befinner sig, om så blir förhållandet eller icke. Jag tänker mig, att vår östra granne, som ofta sökt sak med England, har föranledts att sammandraga sin armé och flotta i södra Finland, jag tänker mig, att denna flotta ej skall vara sysslolös och overksam, såsom i det nu pågående kriget den grekiska flottan, jag påräknar, att, såsom herr statsrådet sagt i sitt anförande till statsrådsprotokollet, den svenska flottan väl ej kan nå en sådan utveckling, att den kan tänkas beherska Bottenhafvet. Hvad blir då följden? Om sjetten arméfördelningen ej redan kunnat samlas i Boden, om i början af kriget ett anfall sker å kusten i Norrbotten eller Vesterbotten, söder om Boden, om uppmarschen afskäres, om kanske icke flera trupper finnas till Norrbottens försvar än de, som äro der förlagda, eller endast en ringa del af arméfördelningen, om de befintliga trupperna sakna artilleri och kavalleri, ja, då blir enligt min mening situationen i ett befästadt Boden betydligt ogynsam och till och med farlig, då fastläses der den lilla truppen och öfverlemnas i händerna på fienden, som kunnat dit sammandraga starka trupper, då blir fästningen hvarken någon spärrfästning eller någon replipunkt att tala om, då blifva de trupper, som der afskurits, alldeles hemfallna åt fienden.

Om man vill göra en stark fästning, så är det en alldeles nödvändig förutsättning att i tid före fienden hinna in med tillräckligt lefvande försvar; detta är villkoret för fästningens styrka. Och om man, såsom jag för några år sedan såg i ett föredrag af en militärchef i Norrland, utom denna starka fästning i Boden, hvilken man ämnar göra fullkomligt ointaglig, äfven vill hafva befästningar vid Kalix, då menar jag, att i ett sådant olyckligt fall som det, jag nyss förutsatte, de stora medel, som vår fattiga nation uppoffrat i detta afseende, äro förslösade.

Äfven om ingen vill tro det, så får jag säga, att jag ömmar för vårt lands försvar lika mycket som någon annan. Jag vill, att hvarje svensk medborgare skall kunna känna, att han tillhör ett land, som vet bevara sin sjelfständighet och sitt oberoende. Men jag hyser ej fullt förtroende till dessa planer att försvara vårt oberoende, jag ser i dessa anläggningar rent af något farligt.

När den nya arméorganisationen antogs och långt förut, då man arbetade för densamma, rättades naturligt uppmärksamheten på ett kraftigt försvar i Norrland. Men följden har blifvit, att den lifaktighet och det intresse, som våra militärer med rätta visat för vårt försvar särskildt i denna del af vårt land, ådragit sig vår östra grannes

*Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästande åt
sjösidan
m. m.
(Forts.)*

Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästade åst-
sjösidan
m. m.
(Forts.)

uppmärksamhet på ett sätt, som jag ej kan anse förenligt med omsorgen om vår neutralitet och som icke heller kan sägas vara fritt från utmaning.

Jag tog för några år sedan del af ett föredrag — det jag nyss nämnde — af en af våra militärchefer i en bland Norrlands nordligaste städer. I detta föredrag behagade denne chef — hvars karakter och anseende jag icke för öfrigt bestrider — i sin ifver i alla detaljer redogöra för vår armés försvarsplaner der uppe, för mobiliseringsplaner, uppmarschlinier och för allt hvad dertill hör — allt så noga, att det icke lider något tvifvel, att vår granne i öster kunnat göra sig derom underrättad in i de minsta detaljer. Såsom exempel skall jag be att få anföra några ord ur föredraget. Sedan han omnämnt Notviken såsom Norrbottens regementes för närvarande enda mobiliseringsplats, tillägger han: »Ytterligare ett par mobiliseringsplatser vore därför behöfliga, och dertill vore Bränna i Öfverkalix socken och Månsbyn i Nederkalix socken särdeles lämpliga.»

Detta har jag anfört för att visa, huru i detalj detta föredrag redogör för våra försvarsplaner. Att undvika sådant, hör, synes mig, ock till iakttagandet af vår sannskyldiga neutralitet och omsorgen om vårt försvar. Men denne talare gick ännu längre. Han nämner sedermera om de planer, man borde hysa att äfven utvidga vårt område. Han säger, att, om det vore möjligt, vi icke blott borde rensa länet från fiender, utan ock besätta Finland till Kemi elf för att få riksgränsen dit förlagd. Det är, synes mig, de vådligaste anspelningar — för att icke begagna ett annat ord — som man gerna kan tillåta sig, och sådant är icke egnadt att skydda vårt nordligaste län eller vårt fosterland från den fiende, mot hvilken vi med dessa befästningar och arméutrustningar väl afse att värna oss. Jag hyser betänkligheter mot dessa befästningar och dessa upprepade kraf på nationens offervillighet för försvaret i Norrland, därför att de ske så ostentativt, att vår granne i öster deri måste se en utmaning. Ja, det är tydligt, att, äfven om han ej måste det, han dock kan ega skäl att *förebära*, att han ser något farligt deri. Den, som följer med den ryska och delvis äfven finska pressen, vet, att också dessa uttalanden så uppfattats. Man erinrar våldsamt om Peter den stores testamente, i hvilket alla ryssar uppmanas att tillse, det Sverige kommer att sättas i harnesk mot Danmark och förledas till anfall på Ryssland, hvarigenom Ryssland kan få en förevändning att eröfra Sverige.

Jag förbiser icke, att anklagelser kunna göras mot andra än våra landsmän. Men jag har icke nu här med andra att göra; jag håller mig först och främst till de våra. För att dessa anläggningar i Norrland icke må kunna få någon sådan karakter, jag här antyd, synes det mig nödvändigt, att vi hafva en fullt neutraliserad ställning.

Nu torde någon invända, att Hans Maj:t Konungen i trontalet förklarar, att vi för närvarande äro neutrala. Uttalandet lydde så: »Verlden må veta, att intet band inskränker vår fullkomliga handlingsfrihet, men tillika, att vi älska urgammal frihet och sjelfständighet.»

Derför må vi vara tacksamma. Men efter mitt förmenande är detta icke nog. En neutralitet, som skall hafva någon betydelse, skall vara en neutralitet, förklarad af Kongl. Maj:t i samråd med och samtycke af respektive Riksdagar, och på en sådan neutralitetsförklaring börsökas de andra stormagternas bekräftelse. Derigenom få vi ett moraliskt skydd, som visserligen icke är tillräckligt att försäkra oss mot öfverfall, men dock är betydligt större och tillförlitligare än det, vi kunna ega i en tillfällig neutralitetsförklaring.

Vi hafva en gång haft en sådan tillfällig neutralitet. 1854 afgaf konung Oscar I en neutralitetsförklaring, då kriget på Krim pågick. Han tillställde Riksdagen en skrifvelse, i hvilken han tillkännagaf, att han ämnade iakttaga sträng neutralitet, grundad på öppenhet, opartiskhet och fullkomligt lika aktning för alla magters rätt. Denna förklaring delades ock af Danmark, så att de Förenade Rikenas och Danmarks regeringar samfäldt afgåfvo en sådan neutralitetsförklaring. Alla stormagter, äfven Förenta staterna, erkände och bekräftade denna förklaring. I sin skrifvelse till Riksdagen säger Konungen bland annat, att han anser, att denna förklaring, som blifvit erkänd af främmande magter, är egnad att förhjelpa oss till en ställning, som kan anses fullt tryggad under dessa omständigheter. Riksdagen svarar Konungen med en skrifvelse, i hvilken den betygar den djupa och varma tacksamhet, den känner för dessa Konungens åtgärder; att Rikdens Ständer egnar en upprigtig hyllning åt den beslutsamhet och det visa förutseende, hvarmed i dessa brydsamma förhållanden Kongl. Maj:t vårdat de Förenade Rikenas *fördelar, sjelfständighet och ära*. Men det dröjde ej mer än ett år, förr än denna neutralitet bröts, då Sverige med England och Frankrike ingick den så kallade novembertraktaten, som var rigtad mot Ryssland och af hvilken vi haft en återklang äfven i våra dagar. För att neutraliteten skall hafva något värde, behöfver den således vara fattad af Konung och representation gemensamt, gälla fortfarande och af de öfriga magterna bekräftas.

Det torde kunna invändas, och i herr statsrådets anförande till statsrådsprotokollet häntydes derpå, att en sådan neutralitet, som t. ex. Schweiz, Belgien och Luxemburg hafva, just förbinder dem till sådana rustningar, som jag här uttalat mig tveksamt om, för att icke säga, att jag ville motsätta mig dem. Ja, det är sant, att den uppfattningen gjort sig gällande, att en sådan neutralitet medför en förpligtelse till sjelfförsvär, som ålägger länderna stora uppoffringar, och det har ock visat sig, att Belgien och Schweiz underkastat sig sådana. Men jag vill erinra om, att en betydlig omkastning i denna uppfattning gör sig gällande i våra dagar. På parlamentariska konferenser, som hvarje år hållas, uttala sig statsmän från stater af andra och tredje ordningen utan undantag derför, att en neutralitet, sådan som den, hvilken garanterats Schweiz, Belgien och Luxemburg, icke bör förbinda dem till sådana rustningar, som de hittills underkastat sig. I de traktater, genom hvilka de neutraliserats, finnes också icke någon sådan förbindelse dem ålagd; och det ligger i sakens natur,

*Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästning å
sjösidan
m. m.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästade åt
sjösidan
m. m.
(Forts.)*

att en sådan förbindelse icke i all framtid kan åligga dem, emedan de icke kunna fortsätta i sin täflan med stormagterna på rustningarnas område, då dessa rustningar tagit den utsträckning, som de nu tagit. Det kommer en tid, då de små staterna icke kunna följa med, om ett lands neutralitet skall betryggas på sätt nu sker genom rustningar ensamt och genom att icke lita på annat än våldet. Med en sådan neutralitet halva dessa neutraliserade stater ingen förmån alls.

Man torde också invända, att en sådan neutralitet icke är värd något, därför att den kränkes. Men jag vill erinra om, att den neutralitet, förenämnda länder fått sig påtvingad, icke sedan 1815 och 1831 kränkts någon gång. Det är sant, att den hotats, att hotelser af flera slag låtit höra af sig. Det är sant, att under 1870 och 1871 års krig en afdelning af franska hären gjorde en manöver öfver Luxemburgskt område för att intaga en lämplig position. Det är sant, att Bourbakis här öfvergick på Schweiz' område, men endast för att der afväpnas och i broderlig samdrägt med den schweiziska armén försättas i fredligt tillstånd. Det har icke händt, att någon af dessa stater fått sin neutralitet kränkt.

Men det ligger något kränkande, tycker man måhända, i att på det sättet låta neutralisera sig? Ja, vid dessa parlamentariska konferenser har danska Riksdagen, som varit ifrigast intresserad för en neutralitetsförklaring, yrkat, att genom konferensens begäran hos stormagterna en diplomatisk konferens skulle sammankallas, i hvilken man bestämde, hvilka länder som borde neutraliseras och få sin neutralitet garanterad. Men häremot reste sig statsmännen samfäldt med den förklaring, att de icke ville vara med om åtgärder, hvarigenom man påtvingade något land neutralitet. Deremot beslöts, att alla länder skulle uppmanas att frivilligt förklara sig neutrala och söka bekräftelse derpå, så som jag nyss nämnde.

Sådana åtgärder önskar jag, man hade ögonen öppna för, då man vill försvara fosterlandet. Vi hafva i dag behandlat en motion, i hvilken togs hänsyn till de smås och obemedlades förhållanden på gamla dagar. Det gläder mig, att Andra Kammaren gått motionärens framställning så mycket till mötes, att kammaren betydligt höjt beloppet för arbetareförsäkringsfonden. Det är ock efter mitt förmenande en försvarsåtgärd. Det är att skapa ett verkligt fosterland för de små. Det är att förvärfva åt vårt land, om ödet skulle försätta oss i det tillstånd, att vi måste med lif och blod försvara det, en försvarskraft, som icke kan vinnas med kulor, kanoner och bajonetter, en försvarskraft, som vuxit upp ur en sann och naturlig fosterlandskärlek, som är byggd på känslan af att alla hafva ett gemensamt fosterland att försvara, någon liten flik eller del af detta fosterland.

Herr talman! Jag hade önskat att säga mycket mer, men vid denna timme på dagen skall jag ej göra det. Jag vill sluta med att, då jag instämmer i utskottets yrkande, tillfoga den önskan, att, när utredning sker, man ätven måtte taga hänsyn till andra medel för att skydda och värna oss i farans stund än rustningar och befästningar.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästande åt
sjösidan
m. m.
(Forts.)*

Herr Crusebjörn: Herr talman! Jag har blifvit uppkallad af den siste talaren och anser, att jag, trots den sena timmen, icke kan låta hans anförande passera utan att deremot göra några invändningar.

För mig är det så fullständigt klart, att, om ett folk är litet och fattigt, dess ära, men äfven dess inneboende fosterlandskärlek kräfva, att man icke vid tanken på landets försvar kastar yxan i sjön och på förhand bestämmer sig för att låta en landsända eller en del af riket gå förlorad utan försök att försvara den. Jag tror sannerligen, att det skall saknas exempel i verldshistorien på att ett folk frivilligt låtit lemlästa sig på detta sätt.

Då den siste talaren berörde frågan om nödvändigheten af Bodens befästande, var hans starkaste skäl, att, om vi byggt en fästning der uppe, förhållandena kunde blifva sådana, att vi ej vågade skicka trupper dit för dess försvar, och då menade han, att om det också vore sorgligt, om något sådant skulle ske, så finge man dock i värsta fall låta den landsändan gå, hellre än man riskerade att blifva af med den fästning, som man för stora penningar byggt. Så ungefär uppfattade jag hans ord.

Det vore väl emellertid bra inkonsequent af Riksdagen att, då den byggt jernvägar i öfversta Norrland för att höja dess kultur och för att draga det mera till riket i öfrigt, då den beviljat stora summor för att uppodla landet och då man för öfrigt för stora ord på tungan beträffande denna landsdel, som man kallar framtidslandet, det vore väl bra inkonsequent att då äfven säga: ja, det är ledsamt, men att anordna försvarsmedel i denna landsända, det hafva vi ej råd till, det kunna vi ej göra. Nej, jag ser ej i de betänkligheter, som statsutskottet visat emot att nu bevilja anslag till Bodens befästande och andra befästningar, jag ser deri ingalunda en sådan modlöshet, utan den vanliga betänksamheten, som jag måste respektera, mot att gå för hastigt till väga utan att noga pröfva frågor af så vidsträckt betydelse som dessa.

Talaren sade, att innan det blefve fråga om att få upp tillräckliga stridskrafter till Boden, kunde jernvägen söder om Luleå elf på några ställen vara afskuren. Ja, det vore mycket illa, men så illa kan jag ej tänka mig, att krigsstyrelsen skulle sköta saken, att den ej samlat åtminstone sju arméfördelningen i Norrbotten, innan en sådan situation kunde inträffa. Men äfven om man der samlat icke blott sju arméfördelningen, utan äfven ditsändt andra trupper söder ifrån för att försvara denna landsdel, så vore detta omöjligt, innan man fått befästningar inom Norrbotten. Detta försvar kan efter min lifliga öfvertygelse icke ega rum med minsta utsigt till framgång utan att man, såsom förut också framhållits, har en befästning, afsedd icke allenast för förråd och depoter, utan äfven såsom ett stöd för rörelserna.

Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästning af
sjösidan
m. m.
(Forts.)

Jag tror ej, att man på minsta sätt behöfver se saken så missmodigt, som här skett, om vi få tid på oss att ordna förhållandena så, att vi få dels uppföra denna befästning, dels ock vårt jernvägsnät der uppe fullbordadt, ty efter min mening kommer Ofotenbanan att i högsta grad bidraga till försvaret i Norrbotten, om samtidigt befästningen vid Boden kommer till stånd. Man behöfver sedermera ej basera försvaret der uppe blott på hjälp söder ifrån, utan kan äfven vänta stöd vesterifrån.

Jag kan således ej annat än beklaga, om inom Riksdagen sådan modlöshet skulle göra sig gällande, att man, hellre än att offra kanske nio millioner på Bodens befästning, hellre än att offra tre à fyra millioner på befästningar på Gotland, skulle vara beredd att släppa dessa provinser.

Den ärade talaren anförde äfven såsom skäl för att icke uppföra befästningar i Norrbotten och vid Boden, att man derigenom skulle stöta vår östra granne. Men frågan om befästningar vid Boden har ju ganska länge stått på dagordningen, och icke har jag hört talas om, att vår östra granne har sett detta företag med några bekymmer. Nej, läget för den föreslagna befästningen är valdt i Boden så, att det är alldeles otänkbart, att vår östra granne skall kunna i uppförandet af en befästning derstädes se någon tanke på offensiv från vår sida. Om vi lade befästningen längre fram, framåt Kalix elf eller Torneå elf, på någon punkt der, som kunde vara för ändamålet lämplig, då kunde han betrakta den såsom en offensivfästning, hvarifrån meningen synbarligen vore att gå offensivt till väga, men det kan han omöjligen göra, då man lägger fästningen så långt från gränsen som vid Boden, vid denna jernvägsknut, då ändamålet så tydligt framgår af själva läget.

Skulle man af sådana skäl försumma att tillgodose försvaret och vidtaga sådana åtgärder, som kräfva årtal för att blifva i ordning, då skulle man allt för mycket lita på lyckan, på ett lyckligt öde. Det är, såsom jag tror, visserligen icke för närvarande någon fara för att vi hafva att emotse ett öfverfall från det hållet under de närmaste åren. Jag tror, att andra politiska tilldragelser i världen draga vår östra grannes uppmärksamhet till sig, men allting utvecklas nu för tiden så hastigt här i världen, särskildt i politiken. Hur det kan vara om tio år eller derefter, kan ingen veta. För öfrigt inträffa sådana stora öfverraskningar, då krigslackan tändes i andra delar af vår verldsdel, att man ej kan vara viss om, att man ej också kan blifva föremål för dessa öfverraskningar.

Hvad den ärade talaren slutligen talade om önskvärdheten af att Sverige blefve förklaradt neutralt eller finge en försäkran af andra magter om att det skulle få åtnjuta en ständig neutralitet, vill jag ej nu upptaga till betraktande, då tiden är så långt framskriden.

Emellertid har, sedan jag sist hade ordet, medkammaren fattat beslut i denna fråga och antagit reservationen, dock med en mindre ändring. Derfor skall jag, herr talman, bedja att få ändra mitt

yrkande till öfverensstämmelse med hvad medkammaren beslutat, hvilket är detsamma som reservationen med den skilnad, att i stället för slutorden: »för stärkande af landets försvar» införts orden: »för de af Kongl. Maj:t ifrågasatta ändamål». Jag hemställer sålunda om bifall till detta förändrade yrkande.

*Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästande åt
sjösidan
m. m.
(Forts.)*

Häruti instämde herr *Husberg*.

Herr vice talmannen Danielson: Jag hade trott, att, sedan kammaren bifallit mom. a) i utskottets hemställan, man icke skulle gifva sig in på sådana funderingar, som den siste värde talaren gjort. Ty jag tror, att det icke kan tjena något till, att man här förklarar, att man tycker, att det skall vara så och så, samt drar upp för oss krigskartor och krigsplaner eller hvad det vara må. Dylika funderingar, tycker jag, må stå för hvar och en enskilds räkning. Jag förmodar, att kammaren icke vill besluta om några detaljer, förr än man fått den utredning, som är begärd, utan kommer att bifalla utskottets förslag i denna punkt, och därför synes det mig vara onödigt att uppehålla kammarens tid längre härmed. Och för min del tror jag, att denna korta motivering, som utskottet anført, är fullt hållbar.

Hvad nu beträffar meddelandet om, att Första Kammaren bifallit reservationen med den ändring, att deri införts orden »för de af Kongl. Maj:t ifrågasatta ändamål», så får jag säga, att enligt min åsigt saken genom denna ändring blifvit sämre, än om reservationen antagits, ty om man nu skall säga, att medel afsatts för »de af Kongl. Maj:t ifrågasatta ändamål», så har man på visst sätt slagit fast, att det skall blifva befästningar vid Göteborg och Boden. Men det är just det, som denna kammare icke vill, utan den vill hafva fria händer att afgöra, om det skall blifva sådana endast vid Boden eller endast vid Göteborg eller om det skall blifva på båda ställena. Gör man emellertid ett sådant uttalande som det, Första Kammaren antagit, har man tagit den saken på hand.

Jag har velat säga detta och skall nu ej upptaga tiden längre, utan yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Wavrin sky: Jag har endast ett par ord att säga. Jag hoppas, att kammaren ger mig ett par minuter, då jag är skyldig att svara på det, som en föregående talare sagt mig.

Jag beklagar, att den ärade talaren, en gång min lärare i det yrke, som vi då hade gemensamt, och för hvilken jag ännu hyser den största respekt, skulle i sitt anförande så misstydligt hvad jag sade och alldeles glömma bort hvad som var hufvudsaken i mitt anförande. Jag har icke velat kasta yxan i sjön eller släppa bort en landsända. Jag förklarade, att äfven jag hyser varm fosterlandskärlek och vill bidraga till försvaret af detta Norrland. Jag har ej velat ingifva någon annan modlöshet, hyser den ej heller sjelf. Jag har betänkligheter mot denna fästningsanläggning der uppe, men jag har ej sagt, att jag motsätter

*Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästade åt
sjösidan
m. m.*

(Forts.)

mig den, på annat sätt än att jag för närvarande instämt i utskottets förslag om åstadkommande af utredning i ämnet. Med detta torde jag ha bemött den talarens påstående, att jag skulle hysa modlöshet och vilja kasta yxan i sjön. Jag har blott önskat, att man vid behandlingen af detta ärende skulle taga hänsyn äfven till andra sätt att försvara oss. och att man skulle undvika de utmaningar, som vid mångas behandling af vår försvarsfråga förekommit. Jag har velat, att vi skola äfven på det sättet skydda oss, men jag har ej velat vara med om att uppoffra en landsända. Mot ett sådant påstående vill jag på det bestämdaste protestera. Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Herr von Friesen: Herr talman! Jag har begärt ordet för att yttra mig icke om sjelfva saken, utan med afseende på det formella berättigandet af det af herr Crusebjörn gjorda yrkandet. Det heter deri, att en fond å en million kronor skulle afsättas för att användas till de af Kongl. Maj:t ifrågasatta ändamål. Menas då dermed, att en half million kronor skulle användas för befästningar vid Boden och en half million kronor för befästningar vid Göteborg, så är det tydligen berättigadt att göra en sådan hemställan. Men om meningen är till exempel, att inemot hela millionen skulle kunna användas för Bodens befästande, så påstår jag, att yrkande i sådant fall går vid sidan af de förslag, som nu föreligga, det vill säga Kongl. Maj:ts proposition och friherre Klinckowströms motion. Är åter meningen den förstnämnda, eller att en half million kronor skulle afsättas för Boden och en half million för Göteborg, så tycker jag, att man kan helt och hållet instämma i herr vice talmannens yttrande, att det då icke skulle tjena till något att begära den utredning, som vi i föregående punkt fattat beslut om.

Jag är, som sagdt, tveksam, om icke herr Crusebjörns yrkande går utöfver det förslag, som föreligger i Kongl. Maj:ts proposition, och är der'ör för min del knappt benägen att rösta hvarken ja eller nej till nämnda yrkande.

Herr Pehrson i Törneryd: Kammaren torde ursäkta mig, om, fastän tiden är långt framskriden, jag vill begagna detta tillfälle att få uttala min särskilda mening i denna fråga.

Det är alldeles tydligt, att jag måste frångå den del af densamma, som rör de militära förhållandena. Ingen lär väl med anspråk att vinna kammarens öra tala uti den delen af frågan, med mindre än att han kan göra anspråk på någon sakkännedom härvidlag. Detta kan ju icke jag göra, och derför anser jag mig böra helt och hållet förbigå det rent militära.

Men en sak torde det vara tillåtet äfven för en icke sakkunnig på det rent militära området att vid detta tillfälle fästa uppmärksamheten vid. Det är icke så länge sedan vi från statsrådsbänken i denna kammare hörde det uttalandet, att derest Riksdagen antog det då

föreliggande härordningsförslaget — jag syftar naturligtvis på det förslag, som var framme vid 1892 års urtima riksdag och hvilket då också blef antaget — så hade Riksdagen dermed gifvit landet ett *be-tryggande* försvar. Det är nu icke fullt fem år sedan dess, och vi erinra oss alla, hvad som under tiden har passerat för att derutöfverstärka landets försvar. Icke obetydligt förhöjda anslag hafva under mellantiden beviljats af Riksdagen för att ytterligare stärka ej mindre landtförsvaret än sjöförsvaret. Dessa beslut hafva ännu icke till fullo hunnit bringas i verket, förrän det ställes ytterligare och ännu större anspråk på landets offervillighet att yttermera stärka landets försvar. Denna gång ställer man i utsigt beviljandet af en summa, som för mina öron låter orimlig, när den uppgår till 20 å 30 millioner kronor. Och detta endast såsom ett anslag på en gång för sjelfva anläggningen af dessa fästningsverk, hvarom fråga nu är; men låtom oss icke glömma, att dessa fästningsverk sedan föra med sig andra kostnader, nemligen för underhållet af desamma och af de trupper, som skola dit förläggas, och hvilka underhållskostnader jag vågar påstå skola komma att gå till flera hundra tusen kronor om året. Jag undrar för min del, huru länge den svenska Riksdagen skall kunna lyssna till dessa anspråk, och huru länge man på vederbörlig ort verkligen tror, att Riksdagen skall på detta sätt tillmötesgå den ena framställningen efter den andra om ideligen ökade utgifter för landets försvar. Det börjar se ut, som om vi, snart sagdt, icke hade något annat att främja och något annat, som vi borde tillse, än bara att försvara oss. Det kan gå så långt till sist, att vi försvara oss under djupaste fred så, att, om fara en gång inträffar, vi verkligen äro i ekonomiskt afseende så utmattade, att vi icke förmå försvara oss.

Då jag hyser sådana åsikter, vill det synas, som skulle det varit helt naturligt, om jag hade ställt mig på den standpunkt, att jag yrkat afslag å den nästföregående punkten angående utredningen. Jag har också gjort detta inom utskottet vid behandlingen derstädes af ärendet, men dervid funnit en sådan obenägenhet och rönt ett sådant motstånd mot en sådan tanke, att jag trott mig icke något kunna gagna med att fullfölja densamma i form af en reservation. Men när det nu gäller denna andra punkt och man icke nöjer sig med utskottets der gjorda hemställan, utan i stället, såsom flere talare gjort, yrkar på, att denna kammare skall fastslå någonting för dessa fästningsbyggnader och, i likhet med hvad Första Kammaren redan gjort, nu bevilja 1,000,000 kronor för detta ändamål, då tycker jag att det går alldeles för långt. Jag vågar för min del ännu hoppas på Andra Kammaren. Kan icke Andra Kammaren i dessa tider rädda oss ifrån de allt för långt gående anspråken i denna onaturliga försvarsifver, så ser jag för min del ingen räddning. Jag hoppas uppå, att kammaren skall vilja visa landet detta äfven vid det beslut, kammaren nu går att fatta, och därför yrkar jag bifall till utskottets förslag, som innebär ett rent afslag på såväl Kongl. Maj:ts framställning som Första Kam-marens beslut i frågan.

*Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästande åt
sjösidan
m. m.
(Forts.)*

Angående
anslag till
Göteborgs be-
fästade åt
sjösidan
m. m.
(Forts.)

I detta yttrande instämde herrar *Eriksson* i Elgered, *Bromée*, *Ollas A. Ericsson*, *John Olsson*, *Hammarlund*, *Eklund* i Stockholm, *Esbjörn Persson*, *Folke Andersson*, *Olsson* i Åsak, *Nilsson* i Skärhus, *Olsson* i Kyrkebol, *Nordin* i Hammerdal, *Hammarström*, *Jönsson* i Färeköp, *Jansson* i Saxhyttan, *Norman* och *Eriksson* i Bäck.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre *Rappe*: Jag vill blott säga ett ord i anledning af hvad den siste talaren nu yttrat, och det är, att det skulle vara egendomligt, om vårt land skulle vara det enda i verlden, der man kunde för sitt försvar nöja sig med endast lefvande försvarskrafter utan stöd af fästningar. Vi förmå ju icke hjälpa, att vi äro en del af den europeiska kontinenten. Alla andra stater, äfven de minsta, ha ett fast försvar, och vi själwa hafva ju i alla tider haft dylikt. Under sådana förhållanden måste jag uttala min förvåning öfver att man nu icke tyckes vilja tillgodose detta slag af försvaret. Jag har därför begärt ordet för att påpeka, att det fasta försvaret otvifvelaktigt är en del af vårt försvar, likasom ock flottan samt de rörliga stridskrafterna till lands.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutat samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Herr statsrådet m. m. friherre *A. Rappe* aflemnade Kongl. Maj:ts proposition rörande deklaration med Frankrike angående ordnande af de Förenade Rikenas traktatförhållande med regentskapet Tunis.

Denna proposition bordlades.

§ 11.

Till bordläggning anmälde herr talmannen vidare följande inkomna ärenden nemligen:

statsutskottets utlåtanden:

n:o 74, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag till verkställande af undersökning för anläggning af statsbana från Gellivare till norska gränsen;

n:o 75, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om anskaffande och framläggande af upplysningar rörande embets- och tjenstemäns dagliga arbetstid samt anvisande af anslag för detta ändamål;

n:o 76 i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Fridafors fabriks aktiebolag af ett område af förra härads-höfdingebostället 1 mantal Karsahult n:o 1 i Kronobergs län;

n:o 77, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående med Ryssland afslutad konvention om samfäldt brukande af svenska och ryska kronornas laxfiske i Torneå elf;

n:o 78, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Hvetlanda bysamhälle af viss del utaf förra häradshöfdingebostället 1 mantal Hvetlanda Thomas- och Kullagården n:is 4 och 6 i Jönköpings län;

n:o 79, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Vexjö stad af mark hörande till förra landshöfdingebostället Kronobergs kungsgård n:o 1 om 3 mantal i Kronobergs län; och

n:o 80, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående godkännande af ett med Malmö stad ingånget aftal m. m.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle på föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 4,47 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Rättelse

till Andra Kammarens protokoll: n:o 30 sid. 10 rad 5 nedifr. står: hunnit
läs: kunnat
